

Kardeşlikten Kuvvet Doğar

Dr. İbrahim ATEŞ
YOYAV Genel Başkanı

Allah'ın insanlara ihsan ettiği önemli özelliklerden biri, kardeşçe kaynaşma ve dostça dayanışma duygusudur. Bu duygu bireylerin birlik, beraberlik, dirlik ve düzen içinde yaşayıp yekdiğerine yâr ve yardımcı olmalarını sağlayan önemli bir duygudur. Karşılıklı kaynaşma ve dayanışma içinde olup, kucaklaşıp kenetlenmelerinde ve gelişip güçlenmelerinde etken olan güçlü bir faktördür.

Kardeş kardeşine sevgi, şefkat ve merhametle muamele eder, sevecen, samimi ve sempatik tavırlar takır.

Kardeş kardeşine kuyu kazmaz, tuzak kurmaz ve yan gözle bakmaz.

Kardeş kardeşinin kurdu değil koruyanı, kandıranı değil kalkındırandır.

Kardeş kardeşinin kuvvet kaynağı ve dayanağıdır.

Kardeş kardeşin kılıcı, kalkancı, kalesi, koruyucusu ve kalkındırandır.

“K” ile başlayan bu beş özellik ve özelliklerle kardeşler birbirine bağlıdır. Kardeş kardeşine kılıç gibi olur, düşmanını durdurur. Kardeş kardeşini kale gibi korur, onun için kalkan olur, onu korumak için göğsünü siper eder ve onu kalkındırmayı devamlı ön planda bulundurur.

Dolayısıyla kardeşlik bağı insanî bağların en kıymetlisi, en kuvvetlisi ve en kapsamlısıdır. İnsanlar arası ilişkileri ayakta tutan ve güçlendiren aile bağları, karı-koca bağları, ebeveyn-çevlat bağları, yöneten-yönetilenler arası bağlar ve öğreten-öğretilenler arası bağlar gibi bazı önemli bağlar vardır. Tabii, bu bağların hepsi insan hayatında önem arz eden bağlardır ama kardeşlik bağları, bu bağların en kıymetlisi ve en kapsamlısıdır.

Kardeşlik ve dostluk öyle bir şeydir ki, aynı dili konuşmasanız bile ruhlarmız, duygularınız, düşünceleriniz aynı ise birbirinizi her zaman anlayabilirsiniz. Birbirinize her zaman destek olabilirsiniz.

Bunun için biz, 2013 yılında gerçekleştirdiğimiz 21.Yoksullarla Dayanışma Haftası'nda söylediğimiz sloganların birinde: “İnsanları kardeşin kabul et, onların yardımına koş.” dedik ve hafta dolayısıyla düzenlediğimiz seminerin

konusunu “Yoksullukla Mücadelede Kardeşliğin Yeri” olarak belirledik. Çünkü yoksullukla mücadelede kardeşlik duygusu önemli etkenlerden biridir. Tabii, bu mücadelede etken olan birçok maddî faktörler var ama bunların yanında manevî faktörler de vardır. İşte o manevî faktörlerin başında gelenlerden biri kardeşlik faktörüdür. Zira kişi kendisi yükseklerde, üst düzeyde bir hayat yaşarken, kardeşinin aşağılarda, yoksulluk içinde kıvrınmasına gönlü razı gelmez, onun elinden tutmayı görev bilir. Kendisi huzurlu ve mutlu iken, kardeşinin ızdırap içinde sıkıntılı bir hayat yaşamasını hiç de hoş karşılamaz.

Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de ve sevgili Peygamberimiz (s.a.v.)'in hadis-i şeriflerinde Müslümanların kardeş oldukları belirtilerek onlar arasında güçlü bir sevgi bağı kurulması öngörülmüştür. Gerçek anlamda ilk Müslüman toplumun kurulduğu Medine'de, Mekke'den göç edenlere kucak açan Medineli Müslümanlar Haşr Suresi'nin 9. ayetinde: “Onlar, hicret edip yanlarına gelenleri severler.” buyurularak takdir edilmişlerdir.

“Ey Allah'ın kulları! Kardeşler olunuz...” buyuran sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde kardeşlik ve dostluk duygularıyla kaynaşmış toplumsal yapıyı şöyle tanımlamıştır: “Müminler birbirini sevmekte, birbirine şefkat göstermekte ve korumakta, herhangi bir organı rahatsız olduğunda diğer organları da bu yüzden uykusuzluğa ve hummaya tutulan bir vücut gibidirler.”

İslam ahlakının bu aksiyoner karakterini dile getiren Hz. Peygamber (s.a.v.) başka bir hadis-i şerifinde ise: “Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu (düşmana) teslim etmez. Kim (mümin) kardeşinin bir ihtiyacını giderirse, Allah da onun bir ihtiyacını giderir. Kim müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, bu sebeple, Allah da onu kıyamet günü sıkıntılarının birinden kurtarır. Kim bir müslümanın (kusurunu) örterse, Allah da kıyamet günü o(nun bir kusurunu) örter.” buyurmuştur.

İnsanî ilişkilerimizde bunlar ve benzeri İslamî uyarıları esas alıp, kardeşçe kaynaşma ve dostça dayanışma içinde olmamız temenniyle...

I. Oturum Başkanı'nın Oturumu Açış Konuşması

Ülker GÜZEL
Ankara Milletvekili

Çok değerli Vakıf Başkanımız Dr. İbrahim Ateş, çok değerli Milletvekili arkadaşım! "Yoksullukla Mücadelede Kardeşliğin Yeri" seminerimize katılan değerli hanımefendiler ve beyefendiler hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Kırk yıllık dostum olan Dr. İbrahim Ateş, Vakıf kültürüne, Vakıf müessesesine gönül vermiş, görüşleriyle, duygularıyla ve yaptıklarıyla her zaman insanlarımızın yanında olmuştur.

Yaptığı bu çalışmalarıyla 21 yıldır bize ışık tutmaya ve bize kardeşliği, dostluğu, yardımı, fakir ve fukaramıza sahip çıkmayı, yayınlamış olduğu eserlerle ve Vakıflar Genel Müdürlüğünde yapmış olduğu güzel hizmetlerle, gerçekten hepimizin gururla taşıyacağı fikir ve düşünceleriyle bizleri bir araya getirdiği için kendilerine tekrar tekrar teşekkür ediyorum.

Her sene sizlerle birlikte olmak benim için büyük bir gurur vesilesi oluyor. Sizlerle içimizden gelen duygularımızı, yüreğimizdeki güzelliğin mutluluğunu yaşamış oluyorum.

Elektrik kesintisi dolayısıyla içinde bulunduğumuz ortam, ister istemez bizi biraz nostaljiye yönlendirecek. Gençler bunu pek bilmeyebilir ama benim çocukluğumda, babam Anadolu'nun bir köşesinde memurdu ve evimize sadece geceleri belli saatlerde ışık gelirdi. Lambada otururduk. Onun için böyle bir ortamda sizlerin yüzünü görmeden ama yüreğinizdeki o sıcaklığı hissederek bu mum ışıklarında ama mümkün olduğu kadar sizleri fazla üşütmeden, sıkmadan kısa süre içinde panelimizi tamamlayacağımızı düşünüyorum.

Değerli arkadaşlarım, çok değerli misafirlerimiz!

Bizler toplumumuzun, milletimizin, ülkemizin birer ferdi olarak yoksulluğu giderebilmek, kardeşliği, güzel duyguları oturtabilmek için mümkün olduğu kadar elimizden gelen yardımlaşmayı yapmaya çalışıyoruz. Sivil toplum ku-

ruluşlarımız, kamu kurumlarımız, toplum içine yerleşmiş müesseselerimiz yoksulluğu giderebilmek ve vatandaşlarımızı daha refah bir toplum içinde yaşatmak için gayret sarf ediyor. Hükümet olarak yoksulluğun giderilmesi ve halkımızın daha müreffeh bir hayat yaşaması için çok çeşitli kanunları çıkarmak, çok çeşitli reformları, çok çeşitli uygulamaları, reformları yapmak için uğraşıyoruz.

Bizler bu yoksulluğu gidermek ve huzuru toplumumuza verebilmek için neler yapmalıyız?

Değerli panelist arkadaşlarım bunları anlatacaklar. Sizlerle değerli görüşlerini paylaşacaklar. Bu arada bir de kardeşliği işleyeceğiz. Kardeşlik ve kardeşliğin nasıl olması gerektiğini değerli arkadaşım İbrahim Ateş Bey anlatmaya çalıştı ama, ben size birkaç cümle ile şöyle ifade edebilmek istiyorum.

Kardeşlik öyle bir denizdir ki, dibi bulunmaz. Öyle bir sırdır ki, her gönül kaldırmaz. Öyle özeldir ki, vicdanı olmayan anlamaz. Kardeşlik sizlerde biten bir cümle değil, kalpte akan bir sevgi gemberidir. Ben sözlerimi burada noktalarak çok değerli panelist arkadaşlarımı buraya davet etmek istiyorum.

**KI DUYURMAK,
KI DOYURMAKTIR.**

Dr. Ateş, Ülker Güzel'e seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

Sürgünlerle Yazılan Kardeşlik Hikayeleri

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

A.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

İbrahim sûresinde Mekkeliler'den öncekilerin, Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin ve onlardan sonrakilerin kıssaları anlatılırken inkarcıların peygamberlerine, “Elbette sizi ya yurdumuzdan çıkaracağız ya da mutlaka dinimize döneceksiniz” dedikleri bildirilir (İbrahim 14/ 9-13). Kitâb-ı Mukaddes'te de Hz. İbrahim'in ve Lût'un hicretleriyle Hz. Musa'nın İsrâilîogullarını Firavun'un zulmünden kurtarışı hikâye edilmektedir (Tekvîn, i 2-13; Çıkış, 12/37-38, 14/1-31; Resullerin İşleri, 7/2-4).

Bu örnekler bize peygamberlerin ve onların misyonlarını sahiplenen inanç önderlerinin hemen hepsinin başından bir sürgün hikâyesinin geçtiğini ve ancak bu sürgünlerin ardından gerçek mü'minler topluluğunun ızdıraplarla olgunlaşarak kardeşleştiğini hatırlatmaktadır.

Peygamberler silsilesinin sonuncusu olan Hz. Muhammed (a.s.) da bu genel tespitin dışında değildir. Nitekim daha peygamberliğinin ilk günlerinde, Ehl-i kitap kültürüne vâkıf olan, dolayısıyla da Ehl-i kitaba gönderilen peygamber ve nebilerin yaşadıklarından haberdar bulunan Varaka b. Nevfel, Hz. Peygamber'e “Keşke seni bu şehirden (Mekke'den) sürecekleri gün hayatta olsam da sana yardım edebilsem.” demişti.

Varaka'nın sözlerinin doğruluğunu anlamak için on üç yıl beklemek gerekecekti. Bu süre tamlandığında Hz. Peygamber'in Mekke'de artık tebliğ yapması adeta imkânsız hale gelmişti. Mekke'li putperestler gerek Hz. Peygamber'e gerekse Müslümanlara hayat hakkı tanımayacak kadar azgınlamışlar ve İslâm davetini söndürmek için Hz. Peygamber'in öldürülmesi gerektiği kararını almışlardı. Bu şartlar içerisinde Hz. Peygamber ve Müslümanlar için tek çıkış yolu kalıyordu: Kendi öz yurtlarını terk ederek davalarını yaşayabilecekleri başka bir yurda doğru yola çıkmak. Bir diğer ifadeyle bu, kendi yurtlarından sökülüp atılmak, kendi geçmişinden kopartılmak, ailelerin bölünmesi, sonu bilinmeyen bir meçhule doğru yola çıkmak, türlü fe-

laketlerle, hastalıklarla karşı karşıya kalmak, yetim, öksüz, dul kalmak, aç ve açıkta kalmak demektir.

Ne var ki, görünenin üzerinde görünmeyen, bilinenin gerisinde bilinmeyen başka bir kader de vardı. Zahirde birçok olumsuzlukları celbedebilecek bir sürgün yahut göç, hakikatte pek çok hayrın da kapısını açabilirdi. Nitekim de öyle oldu. Bu göç sayesinde ki, göçmenler için yeni rahmet kapıları aralanmış, yeni dostlarla, yeni yurtlarla tanışılmış, kardeşlik şuurunu iliklerine kadar yaşama imkânı doğmuş ve bu sayede sonraki asırlara örnek teşkil edecek bir ümmet bilinci şekillenmiştir.

Bu noktada en önemli tasarruf olarak Hz. Peygamber'in, Mekke'li Muhacirlerle Medinelî Müslümanlar arasında gerçekleştirdiği kardeşleştirme uygulamasına, bilhassa temas etmek gerekir.

Resûl-i Ekrem, hicretin ardından Medine'de toplumun iç dinamiklerini harekete getiren bir dizi icraat yapmıştır. Bunların içinde selâmın yayılması, açların doyurulması, yakınların ziyaret edilip gözetilmesi ve mescid yapılması gibi sosyal içerikli emir ve tavsiyelerin ön plana çıktığı görülür. Bazı Mekke'li sahâbîlerin önce kendi aralarında, daha sonra Ensar'dan bazı kimselerle kardeş ilân edilmesi bu doğrultudaki icraatın en önemlilerinden biridir. İlk kardeşliğin hicretten önce veya sonra tesis edildiğine dair farklı rivayetler vardır. Hz. Ebû Bekir ile Ömer'in, Hz. Osman ile Abdurrahman b. Avf'ın, Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. Avvâm'ın, Sa'd b. Ebû Vakkâs ile Mus'ab b. Umeyr'in, Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Sâlim'in, Hz. Hamza ile Zeyd b. Hârise'nin ve Bilâl-i Habeşî ile Ubeyde b. Hâris'in kardeş kılındıkları bilinmekle beraber bunun ne zaman gerçekleştiği belli değildir. Hz. Alî kendi durumunu sorduğu zaman Resûl-i Ekrem ona, “Sen benim dünyada ve âhirette kardeşimsin” cevabını vermiştir.

Buhârî'den gelen, “Hicretten yaklaşık beş ay sonra Mescid-i Nebevî'nin inşaat günlerinde Hz. Peygamber, Muhacirlerle Ensar'dan kırk beşer ki-

şiyi Enes b. Mâlik'in evine çağırıldı ve İslâm dininde hilf yoktur, din kardeşliği vardır diyerek, bunların arasında ikişer ikişer kardeşlik akdetti; diyet ve fidye meseleleri dahil olmak üzere karşılıklı sorumluluk ve yükümlülüklerini açıkladı" şeklindeki rivayete göre, kardeş ilân edilenlerin sayısı doksan, bazı rivayetlere göre ise ellilerden 100 kişidir. Sayının kırk dört veya seksen iki olduğunu söyleyenler varsa da bu rakamlar, tespit edilebilen isimlere dayanılarak varılan sonuçlardır. Yaygın görüş, kardeş ilân edilenlerin 90-100 kişiye ulaştığı şeklindedir. Makrîzî ise bunların toplam 186 kişi olduğunu söyler.

Kardeşleştirme uygulaması, İslâm toplumunda bütünleşmenin gerçekleştirilmesine, o günkü sosyokültürel ve ekonomik problemlerin çözümüne büyük kolaylıklar getirmiş, özellikle hilf denilen câhiliye âdetinin kaldırılmasını, yurtlarından ve yuvalarından ayrı düşen Muhacirlerin garipliğini, mahzunluğunu gidererek Medine'ye ve Medinelilere ısınmalarının kolaylaştırılmasını, onlara maddî destek imkânları araştırılırken, bunun manevî bir kardeşlikle desteklenmesini ve yardım görmelerinden doğabilecek psikolojik ezikliğe fırsat verilmemesini, o zamana kadar yaşadıkları ağır şartlarda tecrübe kazanan Muhacirlerin Ensar'a müşid, Ensar'ın da onlara bir nevi öğrenci kılınarak, eğitici bir hareketin başlatılmasını, ashop arasında seciye ve karakter benzerliğinin belirginleştirilmesini ve her iki zümrenin ortak bir paydada buluşarak, zihniyet beraberliği içinde inkâre, münafık ve Yahudi fitnelere karşı birlikte hareket etmelerini sağlamıştır.

Muhacirlerle Ensar arasında ahdi kardeşlik kurulmasında, bunlardan başka yararlar da gözletilmiştir. Meselâ Mekkeli putperestlerin Abdullah b. Übey b. Selûl gibi münafıkları ve o kanalla Medinelileri askeri saldırıyla tehdit etmesi, kardeşlik psikolojisi ile birleşen Müslümanlar karşısında etkisiz kalmıştır. Ayrıca ileride vuku bulacak askerî seferlerde kardeşlerden şehirde kalanın, her iki ailenin işleriyle ilgilenmesi sebebiyle diğerinin gönül huzuru içinde savaşa katılması sağlanmış olacaktı. Araplar arasında her zaman çıkabilecek kabilecilik gayretine dayalı tefrikaya karşı en etkili önlem de yine kardeşleştirme uygulaması idi.

Kardeşleştirmenin tesisinden sonra kardeşler arasında bir süre miras hükümleri de geçerli sayılmış, ancak buna, Bedir Gazvesi'nin ardından son verilerek, miras sadece nesep yönünden yakınlığı olanlara hasredilmiştir. Kardeşleştirmenin miras hukuku dışında kalan yardımlaşma, birbirine destek olma, öğüt verme, öğüt alma tarzındaki hükümleri ise daima yürürlükte kalmış, bu anlamıyla kurum, bütün müminleri içine alacak şekilde din kardeşliği genelleştirilmiştir.

Kardeşleştirme uygulamasının bir sonucu ola-

rak Muhacirlere çok yakınlık gösteren Medineliler, onlarla bütün mal varlıklarını bölüşmek istemişlerse de Muhacirler, bunu kabul etmemiştir. Sonuçta Hz. Peygamber, mülkiyeti Ensar'da kalmak üzere Muhacirlerin emekleri karşılığında ürüne ortak olabileceklerini bildirmiş, böylece birlikte çalışılıp, elde edilen kazanç paylaşılmıştır. Muhacirlerin borç alarak bunu daha sonra ödemek istemelerine karşılık Ensar'ın yardım etme arzusu, kendi yoksulluklarını unutup Muhacir kardeşlerinin ihtiyacını gidermeyi (isâr) ön plana alacak kadar artmıştır. Nitekim Enes b. Mâlik'in nakline göre Resûl-i Ekrem, Bahreyn arazisini parça parça ayırıp dağıtmak üzere önce Ensar'ı topladığında onlar, hisselerinden feragat ederek şöyle demişlerdir: "Ey Allah'ın Resulü! Muhacir kardeşlerimize bunun bir mislini vermedikçe bize bir şey verme."

Aynı şekilde Benî Nadîr ganimetleri paylaştırılırken yine Medineliler'in, buna benzer bir tutum ortaya koyduğu şu ayetten gayet açık biçimde anlaşılmaktadır:

"Daha önce Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenler karşısında içlerinde bir kaygı duymazlar. Kendileri zaruret içinde bulunanlar dahi onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlardır kurtuluşa erenler (Haşr, 9)."

İnsan suresinin 9. ayetinde Medinelî Müslümanların, isâr anlayışını ne denli içtenlikle davranışa dönüştürdükleri, şu şekilde dile getirilir:

"Onlar kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. *Biz size Allah rızası için yemek yediyoruz. Sizden ne bir karşılık ne de teşekkür bekliyoruz...* derler" (İnsan 9).

Ensar'ın muâhât çerçevesinde Muhacirlere karşı yardımları, destek ve feragatları Müslümanların Medine'nin iktisadî hayatında söz sahibi olmasına yol açmıştır. Muhacirler kanalıyla kurulan Müslüman çarşı-pazarında İslâm'ın ekonomik ve ticarî hayata getirdiği değerler uygulanmış, bunun sonucunda Yahudilerin Ensar üzerindeki iktisadî tesirleri azalmaya başlamıştır. Öte yandan Hz. Ömer ile İtbân b. Mâlik örneğinde görüldüğü gibi kardeşlerden bazıları, Hz. Peygamber'i nöbetleşe takip ederek, gündüz öğrendiklerini akşam işinden dönen kardeşlerine aktarıyorlardı. Böylece muâhâtın boyutları ruhî-mânevî ve ilmî sahalara da uzanmıştır. Muâhât çerçevesinde Asr-i saâdette görülen hayır ve güzelliklerin daha sonraki asırlarda da Müslümanlar için örnek teşkil ettiği söylenebilir.

İslâm tarihinin Peygamber sonrası asırları içerisinde zaman zaman Müslümanlar göçler ve sürgünlerle karşı karşıya kalmışlardır. İslâm'ın sözü

edilen kardeşleştirme uygulaması bu gibi durumlarda hep bir ilham kaynağı olmuş ve bu sayede yaralar sarılmış, dertlere deva olunmaya çalışılmıştır. Söz gelimi Osmanlı'nın son yüzyılında Balkanlar ve Kafkaslardan çok sayıda Müslüman yerinden yurdundan sürülmüş, sürülen bu insanların hepsi Anadolu'ya akın etmişlerdir. Bu göç dalgaları karşısında, o sırada ağır savaş yılları ve şartları devam etmesine rağmen Anadolu insanı bir lokma ekmeğini, bir kaşık çorbasını, sırtındaki giysisini yurtlarından sürülmüş nice düşkün, yetim, dul ve kimsesiz kardeşleriyle paylaşmaktan kaçınmamış, yaraların sarılması için adeta seferber olmuş, buna hizmet edecek kurumlar oluşturmuştur.

Tebliğimizi, bu kurumlardan birinin, 1918 yılında Edremit'te açılan Daruleytâm (Yetimler Yuvası)'nın Mevlid kandiline denk getirilerek açılış münasebetiyle Balıkesir'de neşredilen 36-192, 7 Rebiyülâhîr 1336 tarihli *Karesi Gazetesi*'nde çıkan ve bize Hz. Peygamber muhabbetiyle dolu Anadolu insanının diğerkâmlığını bir kez daha gözler önüne seren "Yetim Yuvası" adlı şu yazıyla sonlandırıyoruz:

"Dün Edremit'in sakin muhitinde vatanî bir sevinç havası çalkalandı... Bu, insanların sosyal dert ve ihtiyaçları karşısında çare bilir, vazifesini tanır bir doktor durumunda olduğunu anlayan temiz kalplerin arzularının ürünü idi.

Biz yerimizde, yurdumuzda saniye-be-saniye zevkle yaşamakta olduğumuz hayatın verdiği hazın uyusukluğu içerisinde iken, bu saadetlerin elde edilmesi ve devamı uğrunda hayatını vermektan sakınmayanların kimsesiz kalan, yoksul, mâsum, günahsız yavrularını vatan ananın şefkat beşiğinde yüzleri güler vaziyette görebilmek ne teselli verici bir manzara!

Aman Allah! Bizim için ölenlerin, bize bıraktıkları gözü yaşlı yadigârlarına cici elbise giydirmek, tatlı yemek yedirmek, onları avutmak, istikbali tehdit eden bilgisizliğe karşı onları silahlandırmak ne neşeli bir vazife!

İnsanı asıl zevk sarhoşu eden taraf, kalplerin bitmez tükenmek bilmez bir birlik ve safiyeti...

...

İslâm'ın insanın sosyal bir varlık olarak saadetine kefil olan bir din olduğunda şüphesi bulunanlar, ancak ve ancak Müslümanların ağzına kadar şefkat dolmuş kalplerini görmeyenler, İslâm'ın hususiyetini bilmeyenlerdir.

Konunun özüne dönerek dünkü görüntüyü hikâyeye edelim:

Epey zamandan beri Aziziye Mekteb-i İbtidâî binası memleketçe tamir ve ıslah edilerek yatılı bir yetim yuvası yapılmaya çalışılıyordu. Bütün hazırlıkların -mani tanımaz bir gayretle- tamamlanmasına muvaf-

fak olunarak, nihayet Hz. Peygamber'in şerefli doğum gününe tesadüf eden Çarşamba günü açılış gerçekleşti. Kalpleri babalık şefkatiyle dolu olan babalar, bir masum yetimin lisanından burada yetiyecek yetimlerin, ileride faydalı hizmetlerle bilfiil kendi teşekkür borçlarını ödeyeceklerine dair ümit veren vaatlerini dinledikten, Müftü Hâfız Cemal Efendi'nin hayır dualarına âmin dedikten sonra güzel bir törenle açılan binaya saygıyla ve sevgiyle girdiler. Bu sırada ulemadan Başmüderris Uşaklı Hacı Hâfız Efendi tarafından verilen vaazdan alınan manevi zevki anlayabilmek ise, ancak hazır bulunmakla mümkün olabilirdi. Bütün bu güzellik/tatlılığın tesiri altında adeta erimiş olan halk, o muhteşem binada okunan mevlidi dinlerken artık büsbütün kendinden geçmişti.

Merasimden dönenler şöyle konuşuyorlardı:

- Bize hemen rehber lazım... Her arzunun başarıyla neticeleneneğine şüphem kalmadı.

Cenab-ı Hak bu başarının meyvelerini gelecekte ve komşu kazalara da emsalini gösterecek!" (N. Yazıcı, Az Okunan Kitapta Bir Sayfa Olmak, Ankara 2003, s. 128-129.)

Ülker GÜZEL (Oturum Başkanı) - Değerli hocamız Prof. Dr. Mehmet Özdemir Beyefendiye bu güzel konuşmaları için teşekkür ediyorum.

Bir toplumda sevgi, kardeşlik ve hoş görü çok önemlidir. Bizi birbirimize bağlayan bunlardır. Bir insanda gani gönüllük, doymuşluk, irade ve sabır çok önemlidir. Tarihiyle, geçmişiyle birarada olan insanların kardeşliğinin, bir ülkenin kalkınmasında, halkın refah seviyesinin artmasında ne kadar önemli olduğunu görmüş olduk diye düşünüyorum.

Dr. Ateş, Prof. Dr. Mehmet Özdemir'e seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

Örnek Kardeşlik Örnek Yardımlaşmalar

Dr. Müh. İ. Ertan YÜLEK
20. Dönem Adana Milletvekili

Dilimizde bir anadan bir babadan doğan kimselere öz kardeş, analardan veya babalardan biri ayrı olanlara üvey kardeş deriz. Ayrıca kan bağı bulunmayan kimseler arasında sütkardeşliği, kan kardeşliği gibi bağlar vardır. Bunlar, var günlerinde de yok günlerinde de yardımlaşır. Yoksul düşenlere yardım ederler. İcabında bir evde otururlar. Kazandıklarını, üzüntülerini, sevinçlerini paylaşırlar. Ülkemizde bu kardeşliğin ayrı bir değeri olduğu için zor zamanlarda etkisini diğer ülkelerde -özellikle Batı Medeniyetine sahip ülkelerde- olduğu gibi göstermezler. Çünkü bu kardeşliğin, yoksullukla mücadelede çok büyük katkısı vardır.

Bir de din kardeşliği var ki, hiçbir kan bağı olmadığı halde, kan bağı olan kardeşlik kadar yoksulluğu gidermede tesiri vardır. Hucurat Suresi'nin onuncu ayetinde "Müminler ancak kardeşlerdir." buyruluyor. Bu ayet, Müslümanları o kadar yakın kardeş yapmıştır ki, yardımlaşmada müstesna bir yeri bulunmaktadır.

Tarihte pek çok yardımlaşma ve kardeşlik olaylarına rastlamak mümkündür. Kardeşlik ve yardımlaşmadan örnek alınabilecek öyle iki tanesi var ki, tarih boyunca onlardan daha muhteşemini bulmak mümkün değildir. Bu kardeşliğin temelinde İslam kardeşliği yatmaktadır.

Müslümanlar arasındaki geçmişteki kardeşlikler ile bugünkü kardeşliği ve yardımlaşmayı mukayese ederseniz, birincileri Everest'in tepesi, diğerleri Lut Gölü'nün dibi diyebiliriz. O kardeşlik, bugünkü insanların aklı ve hafsalası almaya-cağı kardeşlik ve yoksullarla dayanışmanın şahikalarıdır. Bunlardan işte iki muhteşem örnek.

Muhacir Ensar Kardeşliği:

Mekke'yi terk ederek, Medine'ye hicret eden Müslümanlar; tamamen parasız, pulsuz ve elleri boş olarak gelmişlerdi. Aralarında zengin ve ser-

vet sahibi olanlar vardı ama, Mekke'yi gizlice terk ettikleri için yanlarında bir şey getirememişlerdi.

Her ne kadar Mekke'den gelen Muhacirler için Medine'nin yerli Müslümanları olan Ensar'ın evleri birer misafirhane idiyse de, Muhacirler kendi başlarına bir düzen kurmaları gerektiğini düşünüyorlardı. Muhacir Müslümanlar, hayatlarını bağış ve hayırlarla sürdürmek istemiyorlardı. Kendi rızıklarını kazanmaya alışık insanlardı. Ama tamamen parasız, pulsuz kaldıklarından ve bir hurma tanesine bile muhtaç olduklarından Hz. Peygamber (s.a.v.), onları Ensar ile kardeş yapmayı düşündü. Mescidin inşası tamamlanmak üzereyken Ensar'ı çağırdı. Hz. Peygamber (s.a.v.), Ensar'a hitap ederek "Bunlar sizin kardeşlerinizdir." buyurdu. Muhacir ve Ensar'dan birer kişiyi çağırarak onlara "İkiniz kardeş oldunuz." buyuruyor, onlar da artık hiçbir ayrılığı olmayan, gerçek kardeşler oluyorlardı. Ensar'dan olan Müslümanlar, kardeş oldukları Muhacir Müslümanları yanlarına alarak evlerine gidiyor, eşyalarını ve servetlerini göstererek: "Yarısı senin, yarısı da benim." diyorlardı.

Ensar'ın bütün servetleri hurmalıklardan ibaretti. Zaten o devirde para, pul pek bulunmuyordu. Ensar, Hz. Peygamber'e gelerek, bu hurma bağlarını yeni edindikleri kardeşleriyle aralarında paylaşmasını istediler. Muhacir, ticaretle uğraşan kimselerdi. Toprakla, bağ-bahçeyle uğraşmadıklarından, ziraatın nasıl yapıldığını bilmiyorlardı. O yüzden Hz. Peygamber (s.a.v.), Muhacirler adına bunu geri çevirdi. Bunun üzerine Ensar: "Bütün işi biz yapıp bitireceğiz, ele geçen mahsulün yarısı bizim yarısı da bu kardeşlerimizin olacak." deyince, Muhacirler bunu kabul ettiler.

Bu kardeşlik gerçek bir kardeşliğe dönüştü. Ensar'dan biri öldüğünde mirası ve bıraktığı

bütün mallar Muhacir kardeşine geçiyor, diğer öz kardeşleri mirastan mahrum kalıyordu. Bu hüküm, şu ilahi buyruğun uygulanmasından ibaretti:

“İman edip de hicret edenlere Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat edenler ve Muhacirleri barındırıp yardım edenler var ya işte onların bir kısmı diğer bir kısmının velileridir.”

Bedir savaşından sonra, Muhacirlerin yardıma ihtiyaçları kalmayınca şu ayet nazil oldu: “Allah’ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine mirasçı olmaya daha uygundur.”

Bu ayet geldiği andan itibaren eski sistem kalktı. Hicretin 4. yılında, Beni Nadir Yahudileri sürgün edilip de toprakları ve hurmalıkları ele geçirilince Hz. Peygamber (s.a.v.) Ensar’ı çağırarak: “Muhacirler yoksuldu. Onların hiçbir şeyleri yok. Rız olursanız yeni ele geçirilen yerler sadece onlara verilsin. Siz de eski hurmalıklarınızı geri alın buyurdu.” Ensar: “Hayır, bizim hurmalıklarımız kardeşlerimizde kalsın yenilerini de onlara verin.” dediler.

Bütün dünya, Ensar’ın bu fedakarlığı ile övünecek, insanlık âlemi bu eşsiz davranışa hayran kalacaktır. Bir de Muhacir Müslümanların yaptığına bakmak gerekir.

Abdurrahman b. Avf’ın (r.a.), kardeşi olan Ensar’dan Sa’d b. Rebi’nin iki hanımı vardı. Abdurrahman’a: “Birini boşayayım onunla evlen.” dedi. Ama Abdurrahman (r.a.) bunu nezaketle geri çevirdi.

Sa’d b Rebi (r.a.), Abdurrahman İbn Avf’a (r.a.) eşyalarını teker teker göstererek yarısını almasını isteyince Abdurrahman ona: “Bütün bunları Allah sana hayırlı etsin. Sen bana bir ip ver ve pazarın yolunu göster.” dedi. Sa’d b. Rebi (r.a.) ona Kaynuka Yahudileri’nin ünlü pazarını gösterdi. Abdurrahman b. Avf (r.a.) biraz yağ biraz da peynir satın aldı. Akşama kadar alışverişle uğraştı. Kısa zamanda evlenecek kadar para biriktirdi. Zamanla Abdurrahman’ın ticareti öyle gelişti ki, ticaret mallarını 700 deve ancak taşıyabiliyordu. Kervanı Medine’ye girerken yer yerinde oynardı. Sahabeden bazıları dükkân açtılar. Hz. Ebubekir’in (r.a.) dükkânı Senih denen yerdedi. Orada kumaş ticareti yapıyordu. Hz. Osman (r.a.) Kaynuka pazarında hurma ticareti yapıyordu. Hz. Ömer de (r.a.) ticaretle uğraşmıştı. Onun ticaret kervanının gidiş mesafesi İran’a kadar ulaşmış olabilir. Diğer sahabeler de büyük küçük ticaret işi yapmaya başlamışlardı.

İkinci örnek de yine İslam kardeşliğinin, karşılıklı güvenin ve yardımlaşmanın başka bir şahıkasıdır. Halife Hz. Ömer (r.a.) devrinde bir bedevi, devesiyle Medine’den geçerken bir bahçe duvarının gölgesinde gölgelenmek için devesini bağlar ve uyuyakalır. Bahçe sahibi gelir. Bakar ki deve ağaçların yapraklarını yiyor, ağaca zarar veriyor. Başlar deveyi taşlamaya. Sahibi uyanır. Deve kaçamıyor, bir şey yapamıyor. Bahçe sahibine “ne istiyorsun bu hayvandan dili yok, sesi yok” diye söylenirken deve düşer ölür. Birbirlerine girerler. “Deve sahibi kazaen de olsa bahçe sahibini öldürür. Mesele Halifeye intikal eder. Karar kısasa kısastır. Deve sahibi, hüküm başımın üstüne, lakin benim falan köyde kardeşimin çocuklarının kardeşimden kalan altınlarını ben toprağa gömmüştüm. Yerini benden başka kimse bilmiyor. Bana müsaade edin o emanetin yerini göstereyim, sonra geri döneyim. O zaman hükmü icra edin” der. Halife Ömer (r.a.): “Peki size kefil olacak buralarda kimse var mı?” diye sorunca, hiç kimseyi tanımadığını ifade eder. Bunun üzerine Halife Ömer, huzurda bulunanlara din kardeşliğinden gelen kardeşliği dikkate alarak: “Bu kardeşine kefil olacak var mı?” diye sorar. Tabii can meselesi, hiç tanımadıkları birisine canı ile kefil olunacak. Kısa bir sessizlikten sonra Ebu Hüreyre (r.a.): “Ben kefilim” der. Hz. Ömer (r.a.) ikazda bulunur. Adamı tanıyıp tanımadığını sorar. Tanımadığını, ama din kardeşi olduğu için ona güvendiğini beyan eder. Adama belli bir süre verilir. Adam gider. Süre doldukça herkes heyecan ve ümitle karışık endişe içinde beklemektedir. En çok da Halife Ömer, endişeli ve üzgündür. Ebu Hüreyre’ye kıymak istemiyordur. Son gün gelip çatar, herkes toplanır. Ashap, kızgınlıkla karışık yeis içinde, fakat Ebu Hüreyre (r.a.) sakin, adamın geleceğinden emin bir tarzda kaderine razı. Tam o sırada Bedevi gelir. Herkese bir sevinç. Halife, Ebu Hüreyre’ye (r.a.) sorar: “Sen bu tanımadığın, ömründe görmediğin adama nasıl güvendin, ne bildin geleceğini?” deyince, Ebu Hüreyre (r.a.): “Önce Allah’a güvendim, sonra bir Müslümanın din kardeşine yapması lazım gelen kardeşliği yaptım.” der. Bedeviye hüküm icra edilir.

İşte tarihte eşi benzeri bulunmayacak muhteşem bir kardeşlik örneği. Bir an düşünelim. Bizim hangimiz bırakın tanımadığı din kardeşine, öz kardeşine, kan kardeşine, can kardeşine bu iyiliği yapabilir?

Bizim tarihimizde de pek çok örnek alınacak kardeşlik örnekleri bulunuyor. Bu toprakların in-

sanları 1850'lerde Rus işgaline, mezalimine karşı direnen, bağımsızlık savaşı veren Müslüman Kafkas halkına büyük destek vermiş. Oradan göçüp gelen, başta Şeyh Şamil olmak üzere; Çerkes, Çeçen, Abaza kardeşlerine kucak açmış, misafir etmiş, sofrasını paylaşmış. Anadolu'nun her yerinde toprağına ortak etmiş ve tek bir millet olup, kardeş olup, nerden, neden geldin dememiştir. Onlar da Çanakkale'de, Galiçya'da Yemen'de, Milli Mücadele'de buradaki kardeşleri ile düşmana karşı savaşmış, zengin olanlar yerlilerle ekmeğini paylaşmıştır.

19. yüzyılın sonunda Balkanlar'da Müslümanlara yapılan katliam, zulümden kaçan başta Evlad-ı Fatihan olmak üzere Müslüman olan Boşnak, Arnavut, Makedonyalı, Karabağlı kardeşlerine kucak açmış. İstanbul'da, Trakya'da, Ege'de evlerini yurtlarını vermiş, ekmeğini paylaşmıştır. Kırım'dan, Girit'ten, Rodos'tan, Kıbrıs'tan gelen kardeşleri ile yardımlaşma örnekleri vermişlerdir. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Daha yakın tarihimizde, 1950'lerde Bulgaristan'dan gelen muhacir kardeşleri kardeş gözüyle bakmış. 1980'lerin sonunda Bulgaristan'dan 300 bin, Irak'tan, Halepçe'den kaçan 35 bin Kürt kardeşlerini misafir etmiş. İçinde bulunduğumuz bugünlerde Suriye'den, Esed'in katliamından kaçmak mecburiyetinde kalan 300 bini aşkın Suriyeli din kardeşlerine çadır kentler kurmuş, şehirlerinde barındırmıştır.

Bu yoksul, yiyecek ekmeği olmayan, giyeceği bulunmayan din kardeşlerine yoksullukla mücadelede kardeşliğin örneklerini veriyoruz. Kilis'in nüfusu 100 bin. Şu anda Kilis'te 85 bin mülteci var. Kilisliler bu muhacir kardeşlerinin yoksulluklarına ortak oluyor. Aman Ya Rabbim bu ne asil davranış, ne büyük bir kardeşlik örneği!...

Milletimizin buna benzer kardeşlik davranışları, sadece ülkemize sığınanlarla sınırlı değil, halktan aldığı destekle, başta devletimiz olmak üzere sivil toplum kuruluşlarımız, dünyanın bir ucundaki Arakan'lı din kardeşlerine, Afrika'nın doğusunda, ortasında, batısında bulunan yoksul çaresiz kardeşlerine gıda, giyecek, para götürüyor. Hastaneler kuruyor, su kuyuları açıyor, göz ameliyatları yapıyorlar. Bunları bir karşılık beklemeden halkımızdan alıyorlar ve gönüllü çalışan kardeşlerimizle buralara gidiyorlar. Kurbanlar kesiyorlar, et dağıtıyorlar. Ben de Allah nasip etti, -bu yaşıma rağmen- heyet başkanı olarak Endonezya'daki depremedelere yardım için git-

me imkânına sahip oldum. Onların perişan halini gördüm. Dertlerine ortak olmaya çalıştım.

Ülkemizde de tabii afetlere maruz kalanlara, deprem bölgelerine, sel felaketlerine uğrayanlara sivil toplum kuruluşlarımız halkımızın yardımını götürüyorlar. Aşevleri kuruyorlar, ilaçlar, yiyecekler, giyeceklerini gönüllüler vasıtasıyla ulaştırıyorlar. Kurbanlar kesip aylarca et yüzü görmeyen yoksullara yardım ediyorlar. Allah hepsinden razı olsun.

Uzağa gitmeye ne gerek var? İşte YOYAV. Başta Genel Başkanımız Dr. İbrahim Ateş olmak üzere sizler, gönüllüler, yoksul kardeşlerimiz için kardeşlik örneği sergiliyor. Burslar veriyor, yiyecek, giyecek dağıtıyor. Hele bir kurban bayramı gelsin. Yıllardan beri burada bu mütevazı alanda yüzlerce, binlerce fakir fukaraya bin bir meşakkatle et dağıtıyor. Fakirler, çocuklar sevindiriliyor. Bu da üzerinde ısrarla durmamız lazım gelen bir yardımlaşma örneğidir. Başta İbrahim Ateş Hocamız olmak üzere sizleri tebrik eder ve mutlu İslam kardeşliği şuru ile yoksullara yardım edenlere saygılarımı sunarım.

Ülker GÜZEL (Oturum Başkanı) - Değerli konuşmacımız Dr. Ertan Yülek Beyefendiye bu güzel konuşmaları için çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten insanların şahıs olarak sahip olduğu bazı değerler vardır, fakat bu değerlerin yönlendirilmesi önemlidir. Onun için toplumda lider çok önemlidir. Topluma verdikleri değerler açısından toplumu yönetenler, o toplumun önderleri, filozofları çok önemlidir. Bu şekilde halkın değer yargılarının yönlendirilmesi mümkün olur ve en tabanına yayılabilir.

Dr. Ateş, Dr. Müh. İ. Ertan Yülek'e seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

İnsan İnsanın Kurdu Değil Yarenidir

Dr. Mustafa BALOĞLU
Konya Milletvekili

Sayın Başkanım, değerli Vakıf Başkanımız, değerli misafirler, hanımefendiler, beyefendiler hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarımız, hocalarımız çok güzel şeylerden bahsettiler. Hepinizin bildiği bir hikaye var. İki çoban dağda konuşuyorlar. Biri diğerine soruyor: “Zengin olursan ne yersin?” Diyor ki, soğanın cücüğünü yerim. Öbürü düşünüyor ve sonra soruyu sorana dönüyor: “Peki sen ne yersin?” diyor. O da “Bana bir şey bırakmadın ki” diyor. Gerçekten değerli konuşmacılarımız çok güzel şeyler anlatılar, bize de konuşacak fazla bir şey bırakmadılar.

Yoksullukla mücadele konusunda, ülkemizde gerçekten örnek bir konumda olan Vakfımızı ve değerli Başkanını tebrik ediyor, çalışmalarında başarılar diliyorum.

İnsanlarımızın ve ülkemizin en temel sorunlarından birisi olan yoksulluk, özellikle toplumsal huzurumuzu bozan sosyal bir problemin en önemli kaynağıdır. Teknolojik ve sosyal gelişmelere rağmen dünya açlıktan ve susuzluktan, en temel ihtiyaç maddelerinin ve sağlık ürünlerinin bulunamamasından dolayı hayatını kaybeden insanların trajedisini hâlâ yaşıyor. Birleşmiş Milletler raporlarına göre dünya kaynaklarının dağılımındaki dengesizlik ve çarpıklık, artık tahammül edilemez düzeydir. Tabi dengesizlik ve çarpıklık dendiği zaman aklıma Necip Fazıl Üstad'ın “Destan” şiirindeki:

*Allahın on pulunu bekleye dursun on kul;
Bir kişiye tam dokuz, dokuz kişiye bir pul.
Bu taksimi kurt yapmaz kuzulara şah olsa;*

dizeleri geliyor.

Bir pastayı düşününüz. Yüz dilimlik bir pasta ve yüz tane insan, o pastayı yemek için bekliyor.

O pastanın doksan dokuz dilimini bir kişi, geriye kalan bir dilimi de doksan dokuz kişi paylaşıyor. Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyanın hali maalesef bu. Bu durum, insanların kötü uygulamalarından ve sömürgecilik duygularından kaynaklanan bir şey. İnşallah bu gibi çalışmalarla bunların önüne geçebiliriz.

İşin asıl acı yanı ise yoksulluk nedeniyle yaşanan ölümlere çare bulamayan insanlığın, öldürmek için tasarlanan silahlara harcadıkları yüksek meblağlar. Milyonlarca insanın açlıktan ölmesine asgari varlığı göstermekten uzak olan bazı ülkeler, trilyonlarca dolar harcayarak insanları öldürmek için son teknolojik silahları maalesef, hâlâ üretiyor olmalarıdır. Bu acı olduğu kadar, çok korkunç bir çelişkidir. Bir taraftan hesapsızca tüketilen kaynaklar, diğer tarafta kaybolan hayatlar. Bence üzerinde en çok düşünülmesi gereken konu, insanların vicdanları yaralayan duyarsızlığıdır.

Bütün nimetler aslında hepimizin ortak malıdır. Bizi yaratan yüce Allah, rızıkımızı bizimle birlikte var etmiştir. Ancak aç gözlü insanoglu, sahip olduğundan daha çoğunu isteyince, işte o zaman, başkasının malına ve rızıkına göz dikiyor. Savaşlar, istilalar ve sömürgeler bu aç gözlülüğün biri ürünü olarak ortaya çıkıyor. Maalesef Afrika böyle sömürüldü. Ortadoğu hâlâ böyle sömürülmeye devam ediyor. Asya böyle sömürülüyor. Burada yaşayan insanların hakları zorla, hileyle ve silahla gasp edilerek ellerinden alınmış ve başka insanlara verilmiştir. Geriye ise kurak bir coğrafya ile nefret tohumları kalıyor.

Kenya'nın kurucu Devlet Başkanı Jomo Kenyatta'nın çok güzel bir sözü var:

“Avrupalılar geldiklerinde onların ellerinde İncil vardı, bizim elimizde topraklarımız vardı. Bize gözlerimizi kapatıp dua etmesini öğrettiler.

Gözlerimizi açtığımızda baktık ki İncil bizim elimizdeydi, topraklarımız ise beyazların olmuştu.”

Bu aslında çok güzel bir tanım ve tabir.

Sömürülen ülkenin toprağa ekeceği buğdayı elinden alırsanız, oraya ekilecek tek şey nefret ve intikamdır. Bugün bir zamanların sömürge güçlerinin terör olarak, savaş olarak, öfke olarak biçtiği şey, o nefret tohumlarının ürünüdür. İnsan ektiğini biçer.

Ben, dünya kaynaklarının dengesiz dağılımı sonucunda ortaya çıkan yoksulluğu, insanlığın ortak suçu olarak değerlendiriyorum. Kimimiz sömürgeleştirdiğimiz için, kimimiz bu sömürgecilğe seyirci kaldığımız için, kimimiz israf ettiğimiz için, kimimiz ise kendimizi değiştirmediklerimiz için suçluyuz.

Türkiye 2002 yılından beri Akparti iktidarında yoksullukla mücadele konusunda gerçekten çok önemli mesafeler kaydetti. Türkiye'nin ekonomik büyüme hikâyesi birçok ülkeye örnek olurken, uluslar arası kurum ve kuruluşlar bu başarıyı ve muazzam performansı yakından izlemişler, 2000-2013 raporlarında ülkemizden övgüyle bahsetmişlerdir.

Dünya Bankası'nın Ekim 2013 tarihli “Ülke Programının Görünümü” isimle çalışmasında Türkiye için şu ifadeleri kullanıyor. Bunları aynen aktarıyorum:

“2001 krizi sonrasındaki hızlı ekonomik büyüme ile birlikte, Türkiye'nin sosyal sonuçlarında iyileşme kaydedilmiştir. 2003 yılında yüzde 23 olan yoksulluk oranı 2011 yılında yüzde 8,7'ye düşmüştür. Refahın diğer boyutlarında da önemli ölçüde iyileşmeler kaydedilmiştir ve Türkiye anne ve bebek ölüm oranları ile ilgili Binyıl Kalkınma Hedeflerine şimdiden ulaşmış durumdadır.”

Anne-bebek ölümü, dünya sağlık örgütünün gelişmişlikteki önemli kriterlerinden birisidir. Türkiye, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2023-2032 yılları için bize gösterdiği hedeflere şu anda ulaşmış ve üzerine çıkmış durumdadır. Şu anda bu konuda OECD ülkeleri ile eşdeğer durumdayız.

“Hükümet, refah yardımı alanların yoksulluktan kurtarılmasına yönelik olarak tasarlanan entegre bir sosyal yardım sistemi kurmuştur. Sosyal yardım harcamaları hızlı bir şekilde yükselmiştir (2012 itibarıyla GSYH'nın yüzde 1,43'ü), ancak yardımların miktarı daha da artırılabilir; faydalanicıların hanehalkı tüketimlerinin sadece yaklaşık yüzde 20'si sosyal yardım transferle-

rinden karşılanmaktadır. Sosyal yardım programları arasındaki koordinasyon geçmişte sınırlı ölçüde olmuştur. 2011 yılında, merkezi yönetim tarafından sağlanacak tüm sosyal yardımların sorumluluğu yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde başarılı bir şekilde birleştirildi. Hükümet, yardımların daha etkili bir şekilde hedeflenebilmesi amacıyla tek bir gelir testi uygulamasını içeren yeni bir Entegre Sosyal Yardım Bilgi Sistemi uygulamaktadır. Sosyal yardım sistemi ile İŞKUR tarafından uygulanmakta olan aktif işgücü piyasası politikaları arasındaki bağlantılar güçlendirilmektedir.”

Bizim dinimiz, komsu aç iken rahat uyuyanları kınamıştır. Bu yüzden bizim tarihimizde insanlığı açlığa mahkûm eden sömürgecilik asla olmamıştır. Nitekim kriz dönemlerinde kimi ülkelerde ayaklanmalar, çatışmalar ve sosyal patlamalar yaşanırken, milletimiz bu zor günlerde birbiriyle yardımlaşmanın en üstün örneklerini sunmuştur. İslam medeniyetine dayanmayan toplumların ve ülkelerin küresel yoksulluk ve yoksunluklar içerisinde yaşayan insanlara bakışını yakından görüyorsunuz.

Türkiye büyük ve güçlü bir ülkedir. Öylede olmak zorundadır. Çünkü biz, ülkelerden bir ülke, milletlerden bir millet değiliz. Bizim köklü ve derin bir tarihimiz, kadirşinas ve açık bir medeniyetimiz var. O yüzden ülkemizin tüm şehirlerinde her milletten her dinden insanlar görürsünüz.

Türkiye Suriye'den baskıcı ve zalim rejimden kaçan kardeşlerimize de kucak açtı. Bu kardeşlerimizin sayısı her gün artıyor. Vatandaşlarımız bunlara ellerinden geldiği kadar ciddi destek olmaya çalışıyor.

Ben kendi yaşadığım bir hadiseyi anlatmak istiyorum.

1990'lı yılların ortasında biliyorsunuz Bosna Hersek'te büyük bir katliam oldu. O dönemde benim de çalışmış olduğum İstanbul'daki Taksim Hastanesi'nde Saraybosna'dan gelen insanların sağlık hizmeti görebilmeleri için o kardeşlerimize kucak açtık ve servisimizi sadece onların hizmetine ayırdık. Yaklaşık 100'e yakın hastaya hizmet verdik. İnanır mısınız o 100'e yakın hasta, bizim servisimizde 6 aydan fazla süre konuk oldular. Onların tedavilerini ve bakımlarını üstlendik. -Ben gündüz çok rastlamıyordum ama- Gece yarılarında hiç görmediğimiz insanların, Bosna-hersekli kardeşlerimizin, soydaşlarımızın, o mazlum, zulme uğramış insanların odalarına girip,

Seminere katılan dinleyicilerden bir grup.

sessizce yastık altlarına onlar uyurken para soktuklarını, onlara giyecek, yiyecek getirip yavaşça yataklarının yanına koyduklarını biz o günlerde gördük. Nereden geldiğini bilmediğimiz insanlardan birkaç tanesini takip edip nerden geldiklerini sorduk. Ben Ağrı'dan gelen insanların olduğunu biliyorum.

Bu ülke, gerçekten böyle kadirşinas bir ülke. Şimdi aynı şeyi Suriye'den gelen insanlara yapıyor. Bir dönem Bulgaristan'dan göçen vatandaşlarımıza yapmıştı. Bir dönem kimyasal silah sonucunda Irak'tan ülkemize sığınan vatandaşlarımıza yapmıştı. Bu bizim hamurumuzda var. Zaten insanın yaratılışı da öyle. Hepimiz, değişik meslek gruplarında veya değişik sosyal statüde çok güzel işler görüyoruz.

Ama şu bir gerçek ki insan, kendini sadece iyilik yaparken mutlu hisseder. Ne zaman iyilik yaparsanız o zaman kendinizi mutlu hissedersiniz. Hangi işle meşgul olursanız olun, dünyanın hangi servetine makam ve mevkisine sahip olursanız olun, eğer iyilik yapamıyorsanız, sahavetli değilseniz, hiçbir zaman hayattan lezzet alamazsınız ve bunun kıymetini göremezsiniz.

Ben sözlerimi çok fazla uzatmak istemiyorum. Yoksullara ve gariplere yardım, çok güzel bir hizmet.

Değerli hocalarımız asr-ı saadetten, Peygamber Efendimizden bahsetti. O dönemde her sahabe'nin bir özelliği vardır. Öyle sahabeler vardı ki, sadece yetimleri kollardı, onlara yardım ederdi, onların ihtiyaçlarını görürdü. Öyle saha-

beler vardı ki, hayvanlarla uğraşırlardı, onların ihtiyaçlarını görmeye çalışırlardı. Öyle sahabeler vardı ki, evsizleri, yurtsuzları koruyup kollamaya çalışırdı.

O sahabelerden birine bir şey olduğu zaman veya birisi rahmetli olduğu zaman halk çok üzülürdü. Derlerdi ki: "İşte şu sahabe vefat etti. Bundan sonra yetimler ne yapacaklar, kim onlara bakacak." İşte önemli olan böyle insan olabilmek, bu değerlere sahip olabilmek.

Ben bu duygularla hepinizi saygıyla, sevgiyle ve muhabbetle selamlıyorum.

Ülker GÜZEL (Oturum Başkanı) - Değerli arkadaşım Dr. Mustafa Baloğlu'na çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten bizi biz yapan bu güzel değerleri çok öz bir şekilde ve kısa sürede bize ifade ettiler.

Biz gerçekten çok büyük bir milletiz. Bunu biraz düşündüğümüz zaman, bu verilmiş olan örneklerin, bizlerin belki birbirimize daha fazla yakınlaşmamızın, kenetlenmemizin bir sebebidir diye düşünüyorum.

Bunun en güzel örneklerinden biri de Vakıf müessesesi. Vakıf kültürü dünyanın hiçbir ülkesinde bizdeki kadar yerleşmemiştir. Bizim milletimizi millet yapan değerlerden bir örnek:

Hastanede tedavi edilen hastalarımız geceleri hastaneden taburecu edilirdi. Neden biliyor musunuz? Hastane o yoksul, fakara hastayı tedavi ettikten sonra taburecu edip evine gönderirken doktorlarımız, onların eline içinde para

olan, yiyecek ve ilaçları olan birer çıkın verirdi. Bunu kimse görmesin diye hastayı gece taburecu ederlerdi. Bir diğer örnek:

Fakir-fukara birisi bir yere oturmuş bekliyor siz de önüne para bırakıyorsunuz. Öyle insanlar vardı ki o fakir fukaranın rencide olmaması için elindeki parayı al sana yardım ediyorum diye vermiyor, şu paramı bozdurmak istiyorum deyip, bütün parayı bırakıyor ve o bozuk paraların birkaç tanesini alıp fazla parayı ona bırakarak kimseye hissettirmeden oradan ayrılıyordu.

Fakir-fukara çocuklar, öksüz, yetim kız çocukları evlatlık veriliyor, o kız çocukların gittikleri evlerdeki kırdıkları tabaklar veya herhangi bir şeyden dolayı hırpalanmaması için bu çocukların kırdıkları tabaklar için vakıf kuruyordu. Biz bu kadar ince bir toplumuz. Biz bu kadar güzel değerlere sahip bir toplumuz. Bunları kaybetmememiz gerekiyor.

Vakıf gerçekten çok güzel bir şey. Onu saptırmadan, bir kâr şirketi haline dönüştürmeden, bir ticaret şirketi haline dönüştürmeden vakıf kültürüyle devam ettirmemiz gerekiyor.

Bir anımı sizinle paylaşmak istiyorum:

Ben bir ziyaretimde Sudan'a gitmiştim. Afrika'yı besleyen Nil nehrinin, Etopya'dan ve Güney Sudan'dan gelen kolları Sudan'ın başkenti Hartum'da birleşir. O nehrin birleştiği yere herkesi götürmezler. Nasıl bir bereketli toprak anlatamam. Oldukça kontrollü götürüyorlar. Ben yanımdaki arkadaşımınla birlikte bu ziyaret imkânını elde ettim. Bir rehber bizi oraya götürdü. Bir tarafı Nil nehri olan yeşillikler arasındaki bir tarlanın kenarından geçtik. Bir resim çekirmek istedik. Ona bile müsaade etmemişlerdi. Ama karşıdaki rehberin insanlığını sayarak, kalbine hitap ederek, dostça bir muamelede bulunmamız neticesinde o rehber, hem orada fotoğraf çekti-memizi sağladı, hem de bakın nasıl bir duygu paylaşımına sebep oldu.

Genç bir çocuktuk. Kendisine ülkelerinin çok güzel olduğunu ve topraklarının başka ülkelere peşkeş çekilmemesi için ülke topraklarına sahip olmaları gerektiğini ifade ettim. "Gençlerinize söyleyin ve topraklarınıza sahip çıkın. Kendiniz işleyin, kendiniz üretin, kendiniz kendi refahınızı sağlayın" dedim. Çok duygulandı. Yanımızdan ayrıldı. Onu bekledik. Biraz sonra eli arkasında geldi. İki tane patlıcan koparıp getirmiş o tarladan. Bana bir hediye vermek istediğini söyledi: "Ben seni çok sevdim. Bu iki patlıcanı hediye

etmek istiyorum." dedi. Ben de kendisine: "Bu benim için hayatta aldığım en kıymetli hediye. Bu iki patlıcanı Türkiye'ye götüreceğim, çoluğumla-çocuğumla oturup yiyeceğim." dedim. Bu birden heyecanlandı. Yine kayboldu. Bu sefer bir kucak patlıcanla geldi. "Ailen kalabalıktır, iki patlıcan yetmez" dedi.

Kardeşlik ve dostluk öyle bir şeydir ki, aynı dili konuşmasanız bile ruhlarınız, duygularınız, düşünceleriniz aynı ise birbirinizi her zaman anlayabilirsiniz. Birbirinize her zaman destek olabilirsiniz. İşte biz millet olarak bugün bütün dünyaya bu gaye ile kucak aştık, el verdik. Onların daha güzel duygularla kendi topraklarında kalkınmalarına, refah toplumu olmalarına destek vermek için mücadele ediyoruz.

Şu dizelerle konuşmama son vermek istiyorum. Kardeşlik, destek ve yardım ne olabilir?

-Zenginlik zekâtı, malına fukarayı iştirak ettirmektir.

-Fakirin zekâtı ise zenginden ümidini ve gözünü kesmektir.

-İlmin zekâtı, onu ehline ve talibine vermektir.

-Evin zekâtı, gelen misafiri ağırlamak ve itibar etmektir.

-Sohbetin zekâtı, dedikodudan uzak durmaktır.

-Evladın zekâtı, yetimlere ihsandır.

-Kuvvetlinin zekâtı, zayıflara yardımdır.

-Nefsin zekâtı, kötü ahlakları terk etmektir.

-Aşkın zekâtı, sevmek, sevmek, sevmektir.

Bende sizleri çok seviyorum, saygılarımı sunuyorum. Değerli konuşmacı arkadaşlarıma güzel fikirleri ve görüşleri için teşekkür ediyorum.

Dr. Ateş, Dr. Mustafa Baloğlu'ya seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

II. Oturum Başkanı'nın Oturumu Açış Konuşması

Veli SARITOPRAK

Türk Sanayici ve İş Adamları Vakfı Genel Başkanı

Muhterem davetliler!

Bu soğuk Cumartesi günü seminere katılanların çoğunluğunun hanımefendilerden oluştuğunu görünce çok mutlu oldum.

Ben, Türk Sanayici ve İş Adamları Vakfı'nın başkanıyım. Biz ekonomi ile uğraşırız, üretimle uğraşırız, iş dünyası ile uğraşırız. Cari açık deriz, katma değer deriz, işçi ve işveren hakları falan deriz.

Değerli dostum Dr. Ateş dedi ki: "Seni ayrı bir boyuta taşıyayım, ayrı bir kulvara gel, biraz da manevî işlerle hasır neşir olan bizim vakfımızın çalışmalarına eğer." Biz de bu davete koşa koşa geldik. Burada hanımefendilerin çokluğunu görünce çok çok duygulandım.

Ben aynı zamanda bir sivil toplumeuyum. Katılımcı demokrasiye inanırım, derneklere, cemiyetlere, vakıflara inanırım. Onların sayısının artması için çaba gösteririm. Bu tür sivil toplum kuruluşlarında bayanların yoğun bir şekilde yer alması, benim geleceğe olan ümidimi güçlendiriyor.

Çünkü siz hayata bir tat katıyorsunuz. Hayatın seviyesini, yaşamın kalitesini artıyorsunuz. Hayat sizlerle güzel. Allah hepinize güç-kuvvet versin. Bu tür sosyal faaliyetlerden geri kalmayın. Gelin, katılın. Elinizi taşın altına sokun.

Yoksullukla mücadelede kardeşliğin yeri konusunda biliyorsunuz yüce dinimiz İslam fakirlerle, muhtaçlara, kimsesizlere, öksüz ve yetimlere yardım etmeyi ısrarla emrediyor. Öyle ki, zerre kadar inancı olanlar bu emirlere kayıtsız kalmıyor. Fakirler, yoksullar, yetimler ihtiyaç içinde kıvrım kıvrım kıvrınırken Müslümanlar, rahatça yiyip içemezler. Hemen hemen her Müslüman'ın bildiği bir hadis: "Komşusu açken tok yatan bizden değildir."

İslamiyet'in en çok üzerinde durduğu hususlardan birisi de yoksullara yardımdır. Bu konuyu bu yılki "Yoksullarla Dayanışma Haftası"nda gündeme getiren YOYAV'a, Dr. İbrahim Ateş'e ve ekibine, Vakıf Mütvevelli Heyeti Üyelerine, Yönetim Kurulu Üyelerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Oturum başkanı ve konuşmacılar birarada.

Dr. Ateş, Veli Sarıtoprak'a, seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

Ömer Âlî Beyin Vasiyetnâmesi Dolayısıyla Bazı Değerlendirmeler

Prof. Dr. Nesimi YAZICI
A.Ü. İlahiyat Fakültesi Eski Dekanı

Sayın Başkan, Sayın Panelist Arkadaşlarım, YOYAV'ın Sayın Başkanı ve YOYAV'a gönül veren hanımefendiler, beyefendiler!

Şöyle bir baktım da geçmişte bu salonda, sizlerin de aralarında bulunduğu dinleyiciler topluluğuna yardımla, Müslümanın Müslümana olan desteği ile ilgili muhtelif konuşmalar yapmışız. İbrahim Hocamız sağ olsun bu işi çok güzel organize ediyor. Biz de onun davetine sizin de arzusuyla, hevesle dinlemiş olmanıza bakarak, başka yerler için vaktimiz olmasa da mutlaka vakit ayırıyoruz icabet etmeye çaba sarf ediyoruz. Bugünkü toplantımızın da Cenabı Mevlâmızın rızasına uygun biçimde başlayıp devam etmesini ve hayırlara vesile olmasını dileyerek, konuşmama başlamak istiyorum.

Bildiğiniz gibi yoksullukla mücadele çok boyutlu bir faaliyet olup, onun değişik yönleri ve yöntemleri vardır. Çok büyük çaptaki maddi imkânlarını bir yere, yani kendi malı olan, kendi kazancı olan bir meblağı, bir birikimi insanların kendisinin haricindeki, çoluk-çocuğunun, torunlarının, hısım-akrabalarının dışındaki insanlara tahsis edebilmesi çok saygın ve onurlu bir davranıştır. Dinimiz bizlerden bunu istiyor. İslamiyet'in bu emrine uyan birçok kişi de kendi helal kazancından büyük miktarları zaman zaman başka kardeşlerinin, ihtiyaç sahibi dindaşlarının, hatta başka dinlere mensup muhtaçların istifadesine tahsis ediyor. Bütün bu yapılan yardımlara peşin peşin teşekkür etmek lazımdır diye düşünüyorum. Mevlamın bütün hayır sahiplerinin amellerini kabul buyurmasını temenni ve niyaz ediyorum.

Ben bugün, çok büyük miktarlarda yardım yapmış bir kişiden bahsetmeyeceğim. Bu defa oldukça mütevazî çapta bir yardım faaliyetinden ve onun sahibinden söz etmek istiyorum. Konumuza takdim etmeye başlarken şunu düşünüyorum. Yapılan yardımın yanında bir de bu yardımın arkasındaki hikâyeyi bilmek lazımdır. Yani kişi malından ayırdığı o miktarı hangi şartlarda, ne gibi durumlarda verdi, onu da bilmek gerekmektedir. Onun için bazen çok büyük olmayan bir miktar, bayağı anlamlı olmuş olabilir.

Ben burada “Ömer Âlî Beyin Vasiyetnâmesi Dolayısıyla Bazı Değerlendirmeler” başlığı altında konuşacağım.

Ömer Âlî Bey kimdir? Ömer Âlî Bey, Osmanlı döneminde güzel ülkemizin muhtelif köşelerinde her din ve etnik kökenden Osmanlı yurttaşlarına hizmet vermeye çalışmış yüzlerce mutasarrıftan biridir.

25 Eylül 1843'te Adana'da doğmuş olan Ömer Âlî Bey, özel öğretmenlerden Arapça, Farsça, Coğrafya, Harita, Cebir, Hikmet, Tarih okuması yanında Rumca ve Ermenice'yi iyi Farsça, Arapça ve Fransızca'yı ise belirli bir düzeyde öğrenmiş, yirmi yaşında iken (1279H/1862-63) de Adana'da *tahrirat kitâbeti refâkati*yle ilk resmî görevine başlamıştır. Değişik merkezlerdeki *mek-tupçuluk* görevlerinde başarılı hizmetler verdikten sonra, 12 Kasım 1896 ile 15 Şubat 1905 tarihleri arasında sekiz seneyi aşan bir süre *Karesi (Balıkesir) Mutasarrıflığı*'nda bulunmuştur. Daha sonra Tekirdağ ve Bingazi'de de mutasarrıflık yapan Ömer Âlî Bey'in devletteki son resmî görevi *Kastamonu Valiliği*'dir.

Ömer Âli Bey'le benim tanışmam, tabii bu manevî bir tanışıklıktır, çünkü doğrudan doğruya yüz yüze gelmemiz diye bir şey söz konusu olmamıştır. Çünkü Ömer Âli Bey, 25 Şubat 1920 yılında İstanbul'da vefat ediyor. Kızılay'a yapmış olduğu yardım dolayısıyla dönemin padişahının iradesiyle *Fatih Camii Haziresi*'ne defnedilmiştir.

Ömer Âli Beyin ilk mutasarrıflığı Karası'de yani günümüzün Balıkesir'indedir. Hayat, her idareciye güzel şeyler yapmayı, sahip olduğu güzel nitelikleri ortaya koyabilme fırsatını vermeyebiliyor. Aslında çok yeteneklidir ama her zaman o yeteneğinin ne olduğunu ortaya koyabilmesi için bir fırsat veya vesileler ortaya çıkmaya biliyor. Sözü özlü söylemek gerekir kuralına uyarak, konumuzun esasına girmemiz gerekirse, güzel yurdumuzun hemen hemen her tarafının deprem bölgesi olduğu gibi, Balıkesir'in de bu afetle sıklıkla karşılaşılan bir bölgede yer almış olduğunu hatırlamamız yerinde olacaktır.

29 Ocak 1898'de Balıkesir'de çok ciddi bir deprem, o zamanki tabiriyle zelzele oluyor. Depremden Balıkesir ve çevresiyle Bigadiç ve Kepsut ilçeleri ve bunlara bağlı bir kısım köyler büyük çapta etkileniyor, mahallî ve fakat çok yıkıcı bir felakete karşılaşıyor. O kadar ki, Balıkesir'de yalnızca 51 tane ev kalmış ayakta, geri kalanların tamamı yıkılıyor. Balıkesir'e gidenleriniz varsa veya bundan sonra gittiğinizde, Hoca böyle bir şey söylemişti diye hatırlamak isterseniz, şehirde eski eser diye ne görürseniz tamamı bu depremden sonra, ya çok büyük çapta onarım görmüştür veya Atamızın o meşhur *Balıkesir hitabesini* yapmış olduğu Zağanos Paşa Camii de dahil olmak üzere bir çok tarihî eser de tamamen yeniden yapılmıştır.

Depremin hemen ardından Mutasarrıf Ömer Âli Bey oluşturduğu ekibiyle çalışmalara başlamış, kısa süre sonra başkent İstanbul'dan gönderilen üç kişilik *Hey'et-i Mahsûsa* ile birlikte, kendilerine verilen "*Tâlimât*" çerçevesinde faaliyetlerini devam ettirmiştir. *Hey'et-i Mahsûsa*'nın Nisan başlarında geçici konutların yanında baraka camiler, kiliseler ve havranın yapımının tamamlanmasını müteakip İstanbul'a dönmesi sonrasında ise Balıkesir'de depremin izlerinin tamamıyla silinmesi ve bir bakıma bugün için şehirde tarihî yapı olarak ne varsa hemen hepsinin büyük çapta tamiri veya yeniden inşası çalışmaları

ları Ömer Âli Bey tarafından yönetilmiş, gerçekleştirilmiştir. Depremin hemen akabinde yapılan çalışmalardan son derece memnun kalan halk, padişaha teşekkür ediyorlar. Müslümanların teşekkür etmesini doğal karşılasak bile oradaki Gayrimüslim cemaatlerinin reisleri de: "*Bizi Müslüman tebaadan hiç ayırmadan eksiksiz bir biçimde yememizi, içmemizi, iâşe ve ibaretimizi yerine getirmek çabası içerisinde olduğu gibi, aynı zamanda ibadet ihtiyacımızı da düşünen padişahımıza bu iyi düşünce ve uygulamasından dolayı ve buradaki yerel yöneticilerimize teşekkür ederiz*" diyorlar.

Bu sırada Ömer Âli Bey yalnızca görevini eksiksiz yapan bir yönetici değil, aynı zamanda da duyarlı bir yardımseverdir. Onun bu yönünü gösteren ilk örnek, kışın en şiddetli soğuklarının hüküm sürdüğü bir zaman diliminde meydana gelen deprem sonrasında, kendi kömürlüğünü depremzedelere tereddütsüz ve vakit geçirmeksizin açmış olmasıdır. Bunu Balıkesir'deki birçok dinî ve sosyal yapının ayağa kaldırılmasına kısmî katkıları yanında, tamamını kendi parasıyla yaptırdığı Hacıali Camii'ni, avlusunda dershanesi ve on odasıyla bir medreseyi inşa ettirmesi, bunlara ek olarak bir de kütüphane kurması takip etmiştir. Bu tesislerin inşa ve hizmete sunulması kadar devamlılıklarının sağlanmasının gerekeceği de açıktır. Ömer Âli Bey bunun için de kendi adına sağlam gelir kaynaklarına sahip bir vakıf oluşturarak faaliyete geçirmiştir.

Bütün bunları yaptırdıktan sonra diyor ki: "*Balıkesir'de ne yapıldıysa hepsi, en küçüğünden (sünnet olmamış çocuklardan) yaşlanmış, ileri yaştaki insanlara kadar, bütün Balıkesirlilerin çabasıyla. Burada ben yol göstermekten başka hiçbir şey yapmadım*". Kendisine hiçbir şey, yani özel bir paye, bir öğrenme vesilesi çıkarmıyor.

Ömer Âli Bey su getirmeye çok meraklıdır. Balıkesir'e çeşmeler ve şadırvanlar yaptırıyor. Bandırma'ya gittiyseniz görmüşsünüzdür. Limanın hemen önündeki şadırvanı da o yaptırıyor.

Balıkesir'den hemen sonra Tekirdağ'a (20 Şubat 1905 - 19 Şubat 1907) mutasarrıf oluyor. Orada da güzel bir çeşme ile günümüzde de genişletilmiş haliyle hâlâ kullanılmakta olan Hükmümet Konağı'nı yaptırıyor. Sonra da Bingazi'ye (12 Mart 1907 - 22 Haziran 1908) mutasarrıf olarak gidiyor. Orada da o kadar güzel başarılı çalışmalar yapmış ki, bunun göstergesi olmak

üzere dönemin şairlerince takdir edilerek, hak-
kımda hayırla yad edildiği Arapça şiirler yazılmış
bulunmaktadır.

Ömer Âli Bey bu son görevinde fazla kalamıyor. Havasıyla imtizaç edemiyor. Bingazi'den döndükten sonra ilk defa Vali olarak, son resmî görevi olan Kastamonu Valiliği'ne tayin ediliyor.

Ömer Âli Bey'in Kastamonu Valiliği 9 Mart ile 21 Temmuz 1909 tarihleri arasında toplam olarak dört aydan biraz fazla sürmüş, yani böyle bir görev için nispeten kısa bir zaman dilimini içermiştir. Bununla birlikte bilindiği gibi bu kısa zaman diliminin dikkat çeken özel bir durumu söz konusudur. Çünkü bu süre içerisinde *31 Mart Vak'ası* diye bilinen (13 Nisan 1909) olaylar zinciriyle *Hareket Ordusu*'nun başkente gelişi ve nihayet 27 Nisan'da *II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi* gerçekleşmiştir. Başkentteki bu gelişmelerin Osmanlı taşrasında önemli bir merkez olarak Kastamonu'daki yansımaları önemli dalgalanmalar olarak tezahür etmiştir. Neticede Ömer Âli Bey, bazılarının itham ve iftiralarna maruz kalmış, hiç de hak etmediği muamelelerle karşılaşmış ve nihayet görevden ayrılmıştır.

Ömer Âli Bey'in Valilik yaptığı sırada Kastamonu'da dikkat çeken husus, üç tane gazetenin yayınlanmakta olmasıdır. Gazetelerden ilki 1872'den beri çıkmakta olan vilâyetin resmî gazetesi *Kastamonu*, ikincisi 17 Aralık 1908'de yayına başlayan İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin yayın organı *Koroğlu*, üçüncüsü ise 14 Mart 1909'dan itibaren yayınlanan *Serbaz* gazetesidir ki, öncele-ri tarafsız görünen bu gazete, daha sonra İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin paralelinde yayın yapmaya başlamıştır.

Ben, bu üç gazeteden ulaşamadığım *Serbaz*'ın iki sayısı müstesna diğerlerinin hepsine baktım ve şunu gördüm. Herhalde buradaki topluluk içerisinde en uzun devlet tecrübesi olan Ertan Bey, bu sözleri siz daha iyi anlarsınız diye düşünüyorum, sıkıntılı zamanlarda iktidarda olmakta zor, yani görevde olmak da zordur. Bir ihtilal döneminin valisini düşünün. Devrilen hükümetin valisi mi, yeni gelenler kişilerin valisi mi? Ne yapabilir? Nasıl yapabilir? Ne ve nasıl yaparsa görevini yerine getirmiş olur?

Ömer Âli Bey orada iken, bir irtica ayaklanması olarak değerlendirilen 31 Mart Vakası

oluyor. Sonra bastırılıyor. Biz bu üç gazetenin tutumuna bakabiliriz. Zaten bir tanesi, yani *Kastamonu* için devletin gazetesi diyeceksiniz. Ama devletin gazetesi de çıkaran sonuçta insanlar. Onun da İttihat ve Terakkî'nin etkisine girdiği olabiliyor.

Sözü uzatmamak adına ifade edebiliriz ki, Ömer Âli Bey göreve başladığında her üç gazete de yaklaşık olarak şunları yazıyorlar: "*Ne kadar şanslıyız. Bize işte valiler. Geliniz ve vilayetiniz için bunlar arasından bir vali seçin deselerdi biz katiyen bu kadar isabetli, bu kadar yetenekli, başarılı, bu kadar temiz bir insanı seçemezdik*". Aradan iki aydan daha az bir süre geçtiğinde aynı gazetede aynı muhabirler: "*Biz onun mürteci olduğunu zaten geldiği gün fark etmiştik*" şeklinde yazabiliyorlar. Anlamak mümkün değil. Bunu Türk Tarih Kurumu Belleten'inde yayınladığım bir çalışmamda uzun uzun yazdım. İstedim ki birileri okusun. Ben bugünkü gazetecilik, basın hayatı için bir şey demiyorum. Biz neyse onlar da o ama, bir bak-sın ve görsünler insanlar, kısa zamanda ne kadar değişilebiliyor.

Ömer Âli Bey, Balıkesir ve Tekirdağ'a yaptığı gibi Kastamonu'da da Hükümet Konağı'nın önüne kendi parasıyla bir çeşme yaptırıyor ve suyunu da bağlatıyor. Bu çeşme bugün de orada varlığını korumakta. Bazıları diyorlar ki: "*Yer devletin, ne var yani bir çeşme yaptırdıysa?*" Yaptırmasa ne diyeceklerdi?

Artık gelinen noktada Ömer Âli Bey'in Kastamonu'daki görevini sağlıklı biçimde devam ettirebilmesi güçleşmişti. Hem Ömer Âli Bey hem de Kastamonu için en hayırlısı, valinin suçsuzluğunun ortaya konması, vilayete de yeni bir valinin tayin edilmesiydi. Konuyla ilgili Meclis-i Vükelâ kararında bu durum; "*... bâde-iz-în orada ifa-yı vazifeye muvaffak olması müşkil olduğuna binâen ... umûr-ı hükümeti sekteден vikâyeten tebdili lüzumuna*" şeklinde ifadesini bularak Ömer Âli Bey, Kastamonu Valiliği'nden alınmış, olaylara karışanların tamamı da vilayet dışında yeni görevlere tayin edilmişlerdir. Daha sonra Ömer Âli Bey, Divan-ı Harb-i Örfî'deki davada suçsuz bulunarak beraat etmiş, müracaatı üzerine 45 sene 8 ay 15 günlük devlet hizmeti karşılığı olarak 3.535 kuruş maaşla emekli olmuş ve ömrünün kalan on senesini de İstanbul'da geçirmiştir.

Her halde tevafuk buna denir. Ömer Âli Bey 23 Şubat 1920'de vasiyetnâmesini yazıyor ve 25 Şubat 1920'de de vefat ediyor.

Ömer Âli Bey'in Kızılay Arşivi'ndeki *Vasiyetnâme*'si esas olarak dört belgeden oluşmakta olup, toplam 12 sayfalık bir belge grubudur. Bu belge grubunun ilk vesikası Ömer Âli Bey'in kendi el yazısı ile yazdığı vasiyetnâmesidir. Bir cep defterinin iki sayfasına yazılmış olan ve sonunda küçük bir kısmı yanık olduğu için muhtemelen tarihini içeren kısmı okunamayan belgenin sonunda Ömer Âli Bey'in imzası bulunmaktadır. Belgede Ömer Âli Bey önce vasiyet arzusunu ve vasiyete konu olan paranın miktarını belirtmiş, ölümünden sonra evindeki eşyaların da Kızılay'a intikal ettirilmesini bildirmiş, daha sonra da hayata bakışını özlü biçimde ifade etmiştir. Buna göre 45 senelik bir devlet hizmetinden sonra şimdi 81 yaşında bulunan Ömer Âli Bey'in vasiyete konu olan nakit parasının tamamı *Tespit Tutanağı*'nda 350 Osmanlı banknotu olarak gösterilmiş olan 32 adet Osmanlı Altını ile 100 İngiliz, 50 Fransız lirasından ibarettir. Ona göre kendi konumundaki birinin daha fazla parasının olabileceğini düşünenler bulunabilir. Yaşanılan zamanın hoş olmayan şartlarında bazıları için bu mümkündür de. Fakat Ömer Âli Bey yaratılış itibarıyla zilletten sakınan, şeref ve haysiyetine düşkün bir kişi olduğundan, nerede ve hangi memuriyette bulunursa bulunsun vicdanını, ismini, namusunu lekelemekten daima kaçınmıştır. Asla haksız kazanç elde etme alçaklığını kabul etmemiştir. Devletin verdiği maaşa kanaat etmiş, kerem sahibi olarak yaşamıştır. Her türlü sıkıntıya göğüs germiş, vicdanını ve namusunu korumuştur.

Bu vesile ile dilimizde yer etmiş bir güzel sözü hep birlikte hatırlamanın zamanı gelmiştir diye düşünmekteyim. Büyüklerimiz "*Marifet iltifata tabidir*" derler. Güzellikleri takdir etmek gerekir. Bu çift yönlü fayda sağlayacak bir davranıştır. Öncelikle takdir etmek hak bilirliliğin göstergesidir, sonra da güzel örneklerin hatırlanması ve hatırlatılması, yeni nesillerin doğru ideallere yönlendirilmeleri için gerekmektedir.

Her halde sözün sonuna gelmiş bulunuyoruz. Öyle ise bir temenni cümlesini ifade etme müsaade ediniz. İnşallah bundan sonra da daha ömrümüz oldukça ve İbrahim Hoca bizi

buraya davet ettiği müddetçe daha değişik, farklı örneklerle, farklı güzellikleri ortaya koymuş kardeşlerimizi size anlatmak üzere huzurunuzda çıkmanızı Cenabı Mevlamın nasip etmesini niyaz ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

Veli SARITOPRAK (Oturum Başkanı)
– Prof. Dr. Nesimi Yazıcı Hocamıza teşekkür ediyoruz.

Benden önceki paneli yöneten Ankara Milletvekili Ülker Güzel Hanımefendinin dediği gibi toplumda lider çok önemli. Her şeyin başında lider geliyor. O yüzden derler ya: "At sahibine göre kişner veya at süvarine göre koşar."

Ömer Âli Beyi anlattı değerli hocamız. Büyüklerimizden öğrendiğimiz bir söz var: "Şerefü-l mekân bil mekân." Yani "Makamın şerefi o makamda bulunan iledir." Makamlar, mevkiler insana güç vermez. Makamlar mevkiler oturan kişi ile doğru orantılıdır. Adam gibi adamsa makamın mevkiinin gereğini yerine getiriyor. Ama değilse, orada külçe gibi oturuyor. Ömer Âli Bey oturduğu yerden güç almamış, oturduğu yere güç vermiştir. Elindeki imkânları ülkesine, devletine, milletine, hemşerilerine sarf etmiştir. İnşallah Türkiye'de böyle koltuğa güç veren devlet adamları, ülkesini, devletini, milletini seven insanlarla dolar da ülkemiz, bir bölge devleti, güçlü bir devlet, lider bir devlet olur. Kişi çok önemli, lider çok önemlidir.

Dr. Ateş, Nesimi Yazıcı'ya seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

Tarihte Yaşanan Mahalle Kardeşliği

Dr. Nazif ÖZTÜRK

Kültür Bakanlığı Eski Müsteşar Yardımcısı

İnsan tek başına mükemmelleşemez ve bir medeniyet kuramaz. Olgunlaşmış çağdaş bir medeniyet seviyesine yükselebilmesi, tanzim edici kurallara uyarak cemiyet/topluluk halinde yaşaması ve kendi aralarında iş bölümüne sahip olması gerekir.

Biyolojik olarak mensup olduğu memeliler grubu içerisinde en aciz olan canlı varlık, insan neslidir. Annesinden yeni doğan çocuk, diğerleri gibi kendi çabasıyla göbeğinden ayıramaz, annesinin memesini bularak ememez. Çıplak haliyle dış dünyanın hava şartlarına dayanamaz. Mutlaka bir başkası tarafından göbeğinin kesilmesi, banyo yaptırılması, kundaklanması/giydirilmesi ve süt vermesi için annenin kucacağına verilmesi gerekir. Bir başka ifade ile dünyaya gelen bir çocuğun yaşaması ve kendini geliştirmesi, her şeyden önce sosyolojik olarak cemiyetin en temel üyesi olan bir aileye sahip olması gerekir. Çocuk aileden, çevreden ve okuldan alacağı müspet eğitimle olgunlaşır ve erdeme yükselir. Erdemin kemale ulaşması; kulluk vasfı başta olmak üzere diğer bütün güzel hasletlerin yanında, en çok sevdiğimizden başlayarak imkânların gönül rızası ile paylaşılmasına ve başkalarının iyiliğini kendi menfaatinden önde tutmasına bağlıdır¹.

X. yüzyılın ilk yarısında yaşayan İslâm Filozofu Farabi (872-950), “*insan tek başına bir medeniyet kurarak hayatını sürdüremez ve mükemmelleşemez. Yaratılışın gayesi olan mükemmelliğe ancak birbirleriyle yardımlaşan insanlar ulaşabilir. Üyeleri birbirine yardım eden toplum erdemli, mükemmel bir toplumdur. Ülkenin mutluluğunu sağlamak üzere şehirleri birbirine yardım eden milletler de erdemli ve mükemmel bir millettir*”² demektedir. Bu ifa-

deler şu anlama gelmektedir. Erdemli insanların bir araya gelmesiyle oluşacak mahalleler, erdemli mahallelerdir. Erdemli mahallelerin bir araya gelmesiyle tesis edilecek şehirler, mutlu şehirlerdir. Mutlu şehirlerin birleşerek kuracakları devletler de erdemli devletlerdir. Farabi'den altı asır sonra yaşayan büyük ahlakçı, XVI. Yüzyıl Osmanlı düşünürü Kınalızâde Ali Çelebi (1511-1584), “Farabi'nin tasarladığı/düşlediği bu erdemli toplum ve mutlu şehirlerin Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde, devlet yönetimine hâkim kılınan adalet ve paylaşmanın zirvesini gösteren vakıf imaret siteleri/külliyeler sayesinde, mutlu şehirlerin tesis edildiğini ve erdemli devletin kurulduğunu”³ söyler.

Mutlu şehirlerin tesisine ve erdemli devletin kurulmasına bizi götüren yolların nasıl döşendiğine baktığımızda; ailenin, mahallenin, şehirlerin ve ümmetin çok sağlam esaslarla örüldüğünü görürüz.

Bütün bunlar devlet eliyle yapılmazdı ve sivil inisiyatiflerle gerçekleştirilirdi. Kadim kültürümüzde bu faaliyetler ailede başlar, mahallede temellendirilir, şehirlerde olgunlaştırılır, Hac toplanısında kemale ulaştırılır.

Ümmetin sosyal bünyesini bir gergif gibi işleyen bu faaliyetler, toplumun en küçük biriminden başlayarak, kademeli bir şekilde İslâm dünyasının tamamına ulaşırdı. Büyük aile esasına göre dizayn edilen ailelerde üç kuşak bir arada bulunur, evler bu esasa göre planlanırdı. Çocuklar büyük anne ve dedelerin tecrübeleriyle büyürler, yaşlılar genç neslin yaşama sevinci ile hayata bağlanırlar, ömürlerinin son senelerini sürür içerisinde geçirirlerdi. Bu aile yapısında karşılıklı

etkileşim bunlarla da sınırlı kalmazdı. Çocuklar ilk eğitimlerini aile büyüklerinden alırlar, okullu olduktan sonra da aile içerisinde başlayan eğitim devam ederdi. Osmanlı'dan Cumhuriyete intikal eden mütefekkirlerimizden Mehmet Âkif ve Necip Fazıl'ın yetişme tarzları, anlatmaya çalıştığımız bu hususların canlı şahitleridir. Mehmet Âkif "*hem babam hem de hocamdı; ne öğrendi isem ondan öğrendim*" dediği, Fatih Medresesi Müderrisi ve gerçek babası İpekli Tahir Efendi'nin rahle-i tedrisinden geçmiş; üsdat Necip Fazıl, Ağır Ceza Reisi olan Dedesi Ahmet Hilmi Bey'in himayesinde büyümüştür.

Etrafı yüksek duvarlarla çevrili, geniş avlulu, bir ya da iki katlı katmanlara ayrılmış konak veya malikâne diyebileceğimiz aile ocağından dışarıya adımımızı attığımızda, kendimizi mahallenin ortasında buluruz. Avlu kapılarının açılmasıyla yüz yüze geldiğimiz sokaklar, sosyal sorumluluğun çok daha yoğun olarak yaşandığı alanlardır.

Eski mahalleler; tarih kokmasından mıdır, yoksa sıkışık-sempatik sokaklardan oluşmasından mıdır bilinmez; insana sanki duyguları varmış gibi gelir. Gerçekten bu mekânlar, yaşayan canlı organizmalardır. Sakinlerini severek bağrına basar, yeni dâhil olanları dostça kucaklar.

Mahalleler, aidiyetin mekânsal karşılığıdır. Mahallelerde oluşan gönüllü gruplar, kamu kurumları ve geniş halk kitleleri arasındaki işbirliğini geliştirmek suretiyle bireyleri, ailelerini ve komşularını ortaya çıkabilecek afetlere karşı koruma altına alırlar.

Osmanlı toplumunda insanî ilişkiler ve mahalle geleneği, günümüz insanının imreneceği düzeydeydi. Din, dil, ırk, renk ayırımı yapılmadan insanlar arasında büyük bir kaynaşma söz konusuydu. Günümüzde insanlığın temel sorunlarından biri olan, kişilerin yalnızlığa terk edilmişliği, diğer insanlara karşı sorumluluk hissetmeme ve dışlama gibi alışkanlıklar, o zamanlar yoktu. Herkes mahallenin birinci sınıf vatandaşıydı ve asla aralarında ayırım yoktu⁴. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinde kardeşlik hukuku hâkimdi. O insanlar, yükü kardeşlik olanın belinin bükülmeceğini biliyorlardı. Kardeşliğin, dibi görünmeyen bir deniz, her gönlün kaldıramayacağı bir sır, vicdanı olmayanların anlayamayacağı bir erdem olduğunun farkındaydılar.

Bu anlayışın hâkim olduğu sokaklardan oluşan mahallelerde işler, herkesin saygı duyduğu bir önderin öncülüğünde istişare esasına göre yürü-

tülüyordu. Mahalle, sosyal yaşamın en ufak yapı parçası olduğu gibi devletin de en küçük yönetim birimi idi. Eskiden mahalle demek, âdeta minyatür bir devlet demektir. Mahalle, devletçiliğinin en önemli temsilcisi, mahalle mescidinin imamıydı⁵.

Osmanlı şehirlerinde mahalleler, bir dinî cemaatin veya bir arada olmayı arzu eden meslek gruplarının, vakıf yoluyla tesis ettikleri bir mescid veya zaviyenin etrafında kuruluyordu. Mahallenin sınırını, mescidin minaresinden müezzinin okuduğu ezan sesinin ulaştığı nokta çiziyordu.

Yerleşik ve geleneksel hale gelmiş bu kültürel anlayışın bir sonucu olarak günümüzde dahi, hangi şehre giderseniz gidiniz, klasik dönemde teşekkül eden mahalleler, ya bir dinî yapının, ya bir hayırseverin veya vakıflar tarafından desteklenen bir esnaf grubunun icra ettiği zanaat erbabının adıyla anılmaktadır.

Batılılaşma hareketlerine paralel olarak II. Mahmud (1808-1839) döneminde, muhtarlık sistemine geçilinceye kadar, dinî, sosyal, kültürel ve hatta asayiş dâhil mahallenin ve köylerin her türlü hizmetinden imamlar sorumluydu. Mahallenin önderi, mahalle mescidinin imamıydı. Bu kişi aynı zamanda, ülkenin en ücra köşesinde veya en küçük biriminde yaşayan vatandaşlarıyla, merkezî yönetimin haberleşmesini sağlıyordu. Kurulan bu mekanizma sayesinde, yönetenle yönetilen arasında herhangi bir irtibatsızlık yaşanmıyordu. Devletin koyduğu kurallar ve hayata hâkim kıldığı adaletli uygulamalar, en uzak noktada bulunan bireye ulaşıyor, karşılıklı rızaya dayalı olarak asayiş sağlanıyor, vergiler tahsil ediliyordu.

Mahallenin erkekleri özellikle sabah ve yatsı namazlarını mahallenin mescidinde eda ederlerdi. Mahallede herkes birbirini tanır, eğer günün birinde cemaatten bir kişi mescitte görülmezse, imam başlarında cemaat arkasında o kişinin evine gidilir, kapısı çalınır, "*hu komşu hayırdır inşallah iki gündür seni mescitte göremiyoruz, hasta mısın, bir sıkıntın mı var?*" denir, derdi ne ise öğrenilirdi. Hasta ise doktora götürülür, borçlu ise borcu ödenir, başka ihtiyaçları varsa karşılanırdı. Mahallenin envanteri çıkartılır, kadın-erkek yaşlısı, yoksulu, hastası bilindir; onların ihtiyaçları karşılanırdı. Verilen hizmet yaşlılarla da sınırlı değildi. Mahallenin yol, kaldırım, kanalizasyon tamirleri yapılır, sokak çeşmeleri ve her evin avlusunda bulunan yekpare taşlardan oyulmuş, bükümlü küçüğe doğru sıralanan ve buzdolabının olmadığı o zamanlarda, özellikle yaz aylarında

yemeklerin bozulmadan saklanması için bakraçların sıralandığı havuzları şenlendiren suların, sürekli akar halde bulundurulması sağlanırdı. Evlenme çağına gelmiş ihtiyaç sahibi öksüz ve yetim gençlerin çeyiz ve düğün masrafları karşılanarak evlendirilirdi. Bazı mahallelerde, beklenmedik ihtiyaçların giderilmesi, özellikle de savaş masraflarının tedariki amacıyla normal yıllık verginin dışında yapılan salmanın karşılanması amacıyla, “Mahalle Avarız Vakıfları/Sandığı” kurulduğu da olurdu⁶. Bütün bu işler müşavere edilerek, danışılarak ve tartışılarak yapılırdı. Bu danışma eylemi, “Mahalle Meşveresi” olarak biliniyordu. Mahalle Meşveresine dâhil olan topluluğa, mahalle danışma meclisi de demek mümkündür. Burada yılın bütün günlerine yayılmış vaziyette mahallenin her türlü meselesi görüşülür, karara bağlanır ve uygulanırdı.

Mahallelerden oluşan şehrin haftalık meseleleri, tek bir merkezde, o yerleşim yerinin en yüksek devlet görevlisinin kıldıracağı cuma namazında tartışılır ve karara bağlanırdı. Bu şura toplantısına da “Cuma Meşveresi” denirdi. Şehrin makro planda yıllık işleri ise kadın ve çocuklar dâhil tüm şehir halkının iştirakiyle coşkulu bir şekilde yılda iki kez, musalla veya namazgâh denilen büyük bir meydanda eda edilen Ramazan ve Kurban bayram namazlarında görüşülürdü. Bu toplantıya da “Bayram Meşveresi” adı verilirdi.

İslâm coğrafyasının en uç birimlerinden başlanarak, kademe kademe danışılıp tartışılan ve belirli bir sonuca ulaşılan veya ulaşılamayan meseleler, yılda bir defa dünyanın dört bir yanından gelip Hac mevsiminde, Mescid-i Haram’da toplanan hüccâcın huzurunda komisyonlar halinde ariz-amik müzakere edilerek ortak kararlara ulaşılır; hacılar bu ortak kararları memleketlerine ulaştırır, böylece İslâm dünyasında birlik, beraberlik ve tesanüt sağlanırdı. Kâbe’de İslâm beldeleri temsilcilerinin iştiraki ile gerçekleştirilen bu istişare ise “Hac Meşveresi” olarak anılırdı.

İstişare, Arapça’dan Türkçe’ye geçen bir kelimedir. Danışmak, görüş alışverişinde bulunmak, fikir almak, ekip ruhu ile hareket edip, konuşup-görüşerek birlikte karar vermek anlamına gelir. Şûra, müşavere ve meşvere kelimeleri de aynı kökten gelen ve aynı amaçlar için kullanılan sözcüklerdir. İstilah olarak istişare, bir işe başlamadan evvel, bilgisine, tecrübesine ve ahlâkına itimat edilen kimselerle fikir alışverişinde bulunmak, onlara danışmak demektir.

Bir rivayetinde Ebû Hüreyre (r.a.), “Resulullah (s.a.v.)’tan daha fazla dostlarıyla istişare eden bir kimse görmedim”⁷ demiştir.

İstişare, insanlığın yaratılışında var olan “muhtaç bir varlık olma” gerçeğini anlamış olmanın en büyük göstergelerinden biridir. İstişare, ilâhî referanslara dayanan, toplumsal geleneklere yaslanan, örfle istikrar kazanmış, kolektif aklı harekete geçiren bir yaşam tarzıdır.

İstişare, hem Hz. Peygamber’e (s.a.v.) “... Onlarla işler hakkında istişare et...!”⁸ tarzında açık bir emir; hem de “...Onların işleri aralarında istişare iledir”⁹ şeklinde, Müslümanların vasıflarını anlatan hayatî prensiplerden biridir.

Görülüyor ki, mahalle kardeşliğinin arka planı, dinî referanslara dayanmaktadır. Allah (cc) kendisine şirk koşulmamasını istediği ayette, yakın ve uzak komşuya iyilikte bulunulmasını istemiş¹⁰ ve komşuyu mü’min, kâfir diye ayırmamıştır. Bu yüzden müfessirler, bu ayete dayanarak, inançsız komşuya da iyilikte bulunulması gerektiği kanaatine varmışlardır.

Farklı haklara sahip olmaları bakımından komşular üçe ayrılmaktadır. Akraba olan Müslüman komşu, komşuluk, akrabalık ve Müslümanlık/din kardeşliği olmak üzere üç hakka sahiptir. İrsiyet bağı olmayan Müslüman komşunun, Müslümanlık ve komşuluk olmak üzere iki hakkı vardır. Gayr-i müslim komşunun ise, komşuluktan doğan bir hakkı bulunmaktadır.¹¹ “Kapısı en yakın olan komşu iyilikte bulunulmaya, diğerlerinden daha lâyıktır,”¹² Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.v.) Aişe validemize hitaben, “kurban etini dağıtmaya önce Yahudi komşudan başla”¹³ buyurmuştur.

Resulullah Efendimiz, “Cebrail komşuyu bana o denli tavsiye etti ki, komşuyu komşuya mirasçı ilân edeceğine sandım”¹⁴ buyurmuş; bir diğer hadis-i şerifinde de, “Vallahî mü’min olmaz!(üç defa) Kim, ey Allah’ın Resûlü? Şerrinden komşusu emin olmayan kişi”¹⁵ demiştir.

Peki komşu kimdir ve komşunun hakkı nedir?

Komşuluk, aynı mahallede/köyde, yakın civarda, ya da aynı apartmanda yaşayan insanlar/aileler arasındaki ilişkiler bütünüdür.

Komşuluk kapsamını dar ve geniş tutanlar olmuşsa da, komşuluğun sınırı zamana ve zemine göre esnek bırakılmıştır. Elbette şehirle köy, komşuluk sınırında aynı değildir. Bu konuda en güzel belirleyici öftür.

Seminere katılan dinleyicilerden bir grup.

Peygamberimizin (s.a.v.) komşuluk hakkını detaylarıyla anlatan hadisleri vardır. Bir hadisinde, “Ebu Zer, çorba pişirdiğinde suyunu bol koy ve komşunu da gözet”¹⁶ buyurmuştur. Hiç kuşkusuz komşuluk hakkı, verilecek bir kap çorbadan ibaret değildir; fakat bu ifadenin Anadolu’da çok zarif uygulamaları olmuştur.

Bunlardan birisini Yavuz Donat, yaşanmış güzel bir anekdot olarak Cemil Çiçek’in ağzından anlatmaktadır: “Cemil Çiçek, yemeklerini yer sofrasında ve ortaya konulan bir kaptan yediklerini, ailenin her bireyine birer ekmek ve kaşık verildiğini, yemek yiyeceklerin sayısı belli olduğu halde, her seferinde sofranın etrafına fazladan bir kaşık ve ekmek konulduğunu, bunun sebebini anlayamadığını, günün birinde başlarında bulunan ve ailenin büyüğü olan nenesine bu durumu sorduğunu, nenesinin de yemek saatinde evlerine uğrayacak herhangi bir komşu için ön tedbir olarak ayrıldığını” söylemiştir. Komşuluk ilişkileri açısından ne büyük bir incelik değil mi?

Bizim çocukluğumuzda kırsal kesimde bu işler şöyle yaşanıyordu. Evlere gelenlere yapılan ikramın yanında, bağından bahçesinden gelen insanlar, yolda karşılaştığı her şahsa, atını durdurarak heybesinden meyve ikramında bulunurdu. Bağlar köyün uzağında olduğu ve her ailenin bağı bulunmadığı için üzüm ikramı, kesin bir kural gibi uygulanırdı. Evde değişik bir yemek pişirildiğinde, çevrede bulunan üç aileye mutlaka o ye-

mekten birer kap gönderilirdi. Rahmetli annemin iki kardeşim dâhil, her birimizin eline birer kap yemek tutuşturduğunu bugün gibi hatırlıyorum.

O zamanlarda “komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözü geçerliydi. Bir ihtiyaç olduğunda hiç çekinmeden komşudan istenirdi. Karşı taraf bu isteği yerine getirilmesi gereken bir görev kabul eder ve karşılardı. Komşuluk ilişkilerinin önemini ve samimiyet duygusunu ifade etmek amacıyla Türk Cumhuriyetlerinden ülkemize gelen şair, yazar ve kültür adamı soydaşlarımız, Türkiye’ye olan saygı ve yakınlıklarını anlatmak amacıyla bu atasözünün bir başka ifadesi olan “bizler ateş komşularız” cümlesini hep tekrar ederler. Ateş komşuluğunun ne anlama geldiğini, Türkler gibi göçebe hayatı yaşamamış milletler anlayamazlar. Kibrit, gazlı çakmak ve benzeri kolaylıkların olmadığı, büyük zahmetlerle çelikten yapılmış çakmak ve çakmak taşının birbirlerine vurulmasıyla çıkartılan kıvılcımlarla kav tutuşturulmak suretiyle bin bir zorluklarla ateş elde edilmeye çalışıldığı dönemlerde, komşunun yanmakta olan ocağından alev veya kor halinde bir odun parçası alınmasının ne kadar büyük bir kolaylık sağladığı ortaya çıkmaktadır.

Komşuluk hakkı konusunu şu şekilde özetlemek mümkündür:

“Borç istediğinde verirsin, yardım talebinde bulunduğunda yardım edersin, muhtaç ise ihtiyacını karşıyorsun, hasta ise ziyaret edersin,

vefat etmişse cenazesine katılırsın, bir nimete kavuşmuşsa sevincine ortak olursun, bir musibete uğrarsa üzülsün ve onu teselli edersin. Yemek kokusuyla onu rahatsız etmezsin, pişirdiğinden verirsin. Onun izni olmadan binanı yükselterek ferahlatıcı rüzgârını kesmezsin, değişik bir şey aldığında ona da hediye edersin, şayet bunu yapamayacaksan kendi çocuğunun, onun çocuğunu gıptaya sevk edecek davranışlarda bulunmasına müsaade etmezsin”.

Tarihte yaşanan komşuluk ilişkilerinin yerini günümüzde televizyonlar almıştır. Kredi kartları, mahalle dayanışmasının ve onun getirdiği yardımlaşmanın yerine geçmiştir. Gençlerin birlikte oynadıkları mahalle oyunları, bilgisayar/ şimdilerde cep telefonu oyunları ile yer değiştirmiştir¹⁷.

Tarihte mahalle kardeşliği bağlamında düğüncelerimi ortaya koyarken, ne Herakletios’un “aynı nehirde iki kez yıkanılmaz” sözünü, ne de Cevdet Paşa’nın “hayatın en kaçınılmaz/gerçek yanının değişim olduğu” ifadesini unutmuş değilim. Çünkü biliyorum ki, “değişmeyen tek şey değişimin kendisidir”. Doğadaki her şey sürekli değişmektedir. Zira hayat, geri dönüşsüz bir çizgi üzerinde kat edilen yoldur.

Dipnotlar

¹ “Siz sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe/ erdeme nail olamazsınız” (KK,I III/ 92).

² Farabi, el-Medinetü'l-Fadıla (Çev. Ahmet Arslan), Ankara 1990, s. 69-70.

³ Öztürk, Hüseyin, Kınalızâde Ali Çelebi’de Aile Ahlakı, Ankara 1990, s.87-88.

⁴ Özsoy, Osman, [http://www. Os-ar.com](http://www.Os-ar.com) modules.php name

⁵ Ayverdi, Samiha, Hey Gidi Günler Hey, İstanbul 1988, Kubbealtı Yayınları, s.217.

⁶ Avâriz, arızanın çoğuludur; sel, yangın, hastalık, ölüm, fakirlik ve zaruret gibi meydana gelmesi arzu edilmeyen hallerdir. Avâriz vakıfları, geliri bir köy ve mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere tesis edilmiş vakıflardır. İş güç ve kazançtan aciz kalanların yedirilip içirilip giydirilmesine, hasta olanların tedavilerinin sağlanmasına, sermaye bulamayanlara sermaye verilmesine, fakirlerden ölenlerin cenazelerinin kaldırılmasına, borcunu zamanında ödeyememekten mahkûm olanların borçlarının karşılanmasına, evlenme çağına gelmiş öksüz ve fakir kızların çeyizlerinin hazırlanarak evlendirilmelerine, köy

Aynı mahallede, aynı sokakta ve hatta aynı apartmanlarda yaşayan günümüz insanlarından beklenen, tarihte yaşanmış uygulamaları birebir tekrarlamaları değildir. İşin hikâyesinden sıyrılarak, özünü kavramaları ve komşularına asgari ölçüler içerisinde, âdâb-ı muâşerat kurallarına göre davranmalarıdır.

Dr. Ateş, Dr. Nazif Öztürk’e seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

ve mahallenin yol, kaldırım, kuyu, su ve yollarının tamir edilmesine, olağan dışı zamanlarda tahakkuk ettirilen vergilerin ödenmesine vb ihtiyaçların karşılanmasına bu sandıktan harcama yapılırdı. Avâriz vakıfları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Öztürk, Nazif, Menşe’i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar, Ankara 1983, s. 85-87.

⁷ Tirmizi/Cihâd, 35/1714.

⁸ KK, Âl-i imran, 159.

⁹ KK, Şûra, 38.

¹⁰ KK, Nisa, IV/36.

¹¹ Kurtubî, V/184).

¹² Buhârî/Edep, 32, suf’a 3.

¹³ Kurtubî, V/188.

¹⁴ Buhârî/Edep, 28; Müslim/Birr, 140-141; Ebû Dâvud/Edep, 123; Tirmizî/Birr, 28; İbn-i Mâce/Edep,4; Müsned N/85, 160.

¹⁵ Tirmizî/Ahkâm 18; Müsned II, 235, 303, 313.

¹⁶ Müslim/Birr, 142,143; Dârimî/At’ime, 37.

¹⁷ Musa Şahin-Esra Işık, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi”, Dumlupınar Ün. Sosyal Bilgiler Dergisi, Ağustos 2011, s.30.

Yoksullukla Mücadelede Din Kardeşliğinin Önemi

Prof. Dr. Seyfettin ERŞAHİN
A.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Yoksullukla mücadele bir yönüyle “Men arafe nefsehu fegad arafe rab-behu” sırrına ermektir. Bu sırna erme durumda zenginlik ve fakirlik kavramlarının manasının değişecek, *zengin/ Gani olanın Allah, fakir yani Fakir ilallah olanın ise kulların tamamı olduğu ortaya çıkacaktır.*

Zira Malikü'l-Mülk yani mülkün sahibi Allah Teâlâ'dır. Bizler ürettiklerimizin veya elimizin altındakilerin aslında sahipleri değil, bekçileriyiz. Bekçi olarak görevimiz, elimizdekileri başkaları ile paylaşmaktır.

Konu ile ilgili temel sorular şunlar: Nedir Yoksulluk? Neden Yoksulluk? Nedir kardeşlik? Nasıl kardeşlik? Din /İslamiyet bu hususta ne diyor?

Nedir Yoksulluk? Tarihte olduğu gibi bugün de kabul edilmektedir ki yoksulluk/fakirlik, maddî ve manevî olmak üzere iki türdür. Maddî yoksulluk, zaman ve mekâna göre değişiklik arz etmekle birlikte genel tanımıyla, *“beslenme, barınma, giyim-kuşam, sağlık, eğitim gibi asli ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli güce veyahut da gelire sahip olmama veya toplumsal standartların gerisinde kalma durumudur”*. Konuyla ilgilenenlerin tamamına yakını, manevî yoksulluktan bahsetmekten ısrarla kaçınırlar.

İslam medeniyet tecrübesi ise hem maddî hem de manevî yoksulluğu göz önünde bulundurmaktadır. Buna göre yoksulluk/fakir, *“insanın zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlardan yoksunluğu veya kendini her zaman Allah'a muhtaç bilmesi”*dir. Kur'ân'da fakir terimi maddî ve manevî muhtaçlık manalarını muhtevidir. Maddî fakirlik, Allah'ın insanları sınav yolların-

dan biri olup, sabredenler bunu kazanmışlardır. (Bakara 2/155) “Ey insânlar! Siz Allah'a karşı fakîrsiniz. Allah ise ganî (zengin) ve övgüye lâ-yıktır.” (Fâtır 35/15) âyeti ve “Allah ganîdir, siz fakîrlersiniz.” (Muhammed 47/38) âyeti manevî fakirliğe işaret eder. Allah'a fakir / fakir ilallah gınânın ta kendisidir. Çünkü mutlak ganî O'dur. O'nun karşısında fakîr olan da kul olduğuna göre, mahlûkata karşı kul da O'nunla ganîdir. Yani böyle bir kul Allah'a karşı fakîr, mahlûkata karşı ise ganîdir.¹

Hız. Peygamber (s.a.s.) de fakirliğin istenmeyen bir durum olduğunu belirtmiş ve fitnesinden Allah'a sığınmayı önermiştir. (Ebû Dâvûd, Edeb, 101; Ahmed, Müsned II, 540) Bunun yanında fakirliğin ve zenginliğin dinî ve ahlâkî bakımdan yararları ve tehlikeleri belirtilerek, insana temel yükümlülüklerini unutturan fakirliğin yanında, azgınlığa sürükleyen zenginliğin tehlikesine de dikkat çekilmiştir (Tirmizî, Zühd, 3).

Tasavvufî anlayışa göre Hız. Muhammed (s.a.s.) “Fakîrlik benim iftihâr vesilemdir”² hadîsiyle sadece Yüce Allah'a karşı duyulan ihtiyâca; “Fakirlik, neredeyse insânı küfre düşürecek”³ hadîsiyle Yüce Allah'a ve başka mahlûklara karşı duyulan ihtiyâca; “Fakîrlik iki cihânda yüz karasıdır”⁴ hadîsiyle de sadece mahlûklara duyulan ihtiyâca işaret etmiştir.⁵

Neden Yoksulluk? Yoksulluk, ülkeden ülkeye veya coğrafyadan coğrafyaya değişik nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Başlıca nedenler arasında insanî hırs, çevre şartları, ekonomik şartlar, izlenen siyaset ve toplumsal yapı sayılmaktadır.

Yoksulluğun ekonomik bir olgu olmanın

ötesinde, sosyal, siyasi ve kültürel sorunları da içeren çok boyutlu bir sorun haline dönüşmesiyle, uluslararası kuruluşların da konuya olan ilgileri artmıştır. Yoksulluk gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi mutlak ve sürekli olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerde de yerel ve kısmi olarak kendini göstermektedir. Günümüz insanı, bilim ve teknolojinin imkânlarıyla geçmişe göre, çok daha iyi şartlarda yaşıyor. Ancak insan, pek çok konuda da insanî duygularını, duyarlılığını da kaybedebiliyor. Özellikle maddî kaygıları öne çıkaran anlayış; insanı, insanî değerlerden koparıyor. Böylece insan, maddî veya manevî yoksulluk içinde kıvranan hemsinlerini görmezden geliyor. Modern hayat insana insanlığını unutturuyor.

Mustafa Kutlu'nun "Yoksulluk İçimizde", (Dergah Yay. 2012) adlı eseri, adeta insanın asıl önem vermesi gerektiği yanını bizlere hatırlatıyor. Yoksulluk içimizde büyüyor; içimiz yoksul, içimiz aç... Kutlu şöyle der:

"Hayatın "indirimli satışlar"dan bir süveter almaktan öte manaları olduğunu nereden bilecek. Sahi hayatın bu sıcağın civımsız asvaltarda benzin kuyruğuna dadanmış arabalardan başka mânâsı yok mu? Yani ona bir deniz veya göl kenarında, müzik, yemek ve yataktan başka verebileceği bir şeyi. Sanat eserlerinin bile giderek bu ortama fon teşkil etmeye çabaladığını, hatta tarih boyunca bunun böyle olduğunu ve dünyanın bütün ünlü randevu evlerinin, otellerinin deniz veya göl kenarında inşa edildiğini anlatacak. Çoğu kez "Burada hayat yok" der geçeriz. ... işte söylüyorum hayat bir imtihandır."

Nasıl Mücadele? Yoksulluk, küresel bir olgu olmakla beraber, değindiğimiz gibi, zaman ve mekâna bağlı olarak farklı özellikler göstermektedir. Bu nedenle yoksulluğun ortaya çıkışına dair hangi görüşün benimseneceği ve bunlara bağlı olarak hangi mücadele stratejilerinin belirleneceği üzerine de bir görüş ve anlayış birliği yoktur.

Yoksullukla Mücadelede Dinin Yeri

Yoksullukla mücadele dinî bir faaliyettir: Şöyle diyebiliriz: "Başkasının maddî ihtiyacı, benim manevî sorumluluğum/ ihtiyacımdır." Yoksullukla mücadele siyasi veya ekonomik olmaktan daha çok dinî bir faaliyettir. Zira yoksulluğun sonuçları Kur'ân ve hadiste belirttiği

gibi dine veyahut da dinî öğretilere, anlayışlara karşı önemli bir meydan okumadır. İslam'dan hareketle Hz. Muhammed (s.a.v.) fakirliğin maddî ve manevî boyutlarına dikkat çekmiş, bunlardan kurtulmak için sosyal adalet sistemini ve kulluk şuuru anlayışını korumuştur. O bu konuda tarihte ilktir. Hz. Muhammed (s.a.v.) fakirliğin küfre düşürebileceğinin altını çizmiştir. Bu sebeple yoksullukla mücadele dinî bir vecibedir.

Maziye bakarak iyi yiyoruz, iyi giyiniyoruz desek de fakiriz. Bilim insanlarımız, edebiyatçılarımız, siyasetçilerimiz, düşünürlerimiz, sanatçılarımız, şairlerimiz, imamlarımız, vaizlerimiz, hatiplerimiz, vakıflarımız (özellikle YOYAV bu konuda belki en zengin literatüre sahip) bize yoksulluğun ne demek olduğunu çeşitli yönleriyle anlatıp gerçek zenginliğe çağırırsalar da fakiriz. Bu bakımdan yoksullukla mücadele, bir anlamda ihtidaya davet mücadelesidir. Bunda da din kardeşliği önem taşımaktadır.

Din tabiatı gereği müminlerini/müntesiplerini, aralarında emniyet duygusu tesis ederek birbirine duygu ve düşüncede yaklaştırır hatta türdeş kılar. Bu yakınlaşma, işbirliği bir sinerji oluşturur. Birbirlerinin dertleriyle hemdert olurlar. Sevinçte ve tasada birliktelik ortaya çıkar. Paylaşma duygusu gelişir.

Dinin yukarıda söz konusu ettiğimiz niteliğinden hareketle diyebiliriz ki, fakirlikle mücadelede dinin/din kardeşliği büyük önem taşımaktadır. Aslında insanlık tarihi boyunca söz konusu mücadelede din duygusunun hep müşevvik olduğunu görüyoruz. Örneğin Batı Hıristiyan dünyasındaki belli başlı ve küresel düzeye çıkmış olan yardım teşkilatlarının temelinde de din bulunmaktadır. Mesela; Salvation Army⁶, Save Children⁷, Christian Aid⁸ ve Oxfam⁹ dini kuruluşlardır. İslam dünyasında da benzeri teşkilatlar, çoğunlukla dini kuruluşlardır. Müslümanların da teşkilatları mesela Muslim aid, Islamic relief gibi dinî söylem ve eylemlerle ortaya çıkmıştır.

Yoksullukla mücadelede din en önemli sosyal güç kaynağıdır: Dinin yoksullukla mücadelede en önemli yönlerinden biri, sosyal güç kaynağı¹⁰ olmasıdır. Sosyal güç kaynağı, en genel tanımıyla sosyal ilişkilerde adeta adet hale gelmiş, bir toplumun ortak hedef ve beklenti-

Seminere katılan dinleyicilerden bir grup.

lerini gerçekleştirmek üzere her istendiğinde faaliyete geçirilebilen potansiyel güçtür. Başka bir ifade ile sosyal güç kaynağı, topluma ortak bir kişilik inşa eden, birey ve toplum/topluluk arasındaki bağı güçlendiren esaslı unsur; “birliktelik sanatı”¹¹, bir bakıma toplumun ontolojik gerçekliğidir.

Din kurumunun kendisinin ötesinde, dinden doğan kurumlar veya dinî yapılanmalar birer sosyal güç kaynağıdır. Din, yardımlaşma, dayanışma gibi hususlarla doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal hayata girmektedir. Çoğu zaman seküler bakış açısıyla uygulanmaya çalışılan sosyal projeler ve yardım faaliyetleri, dinin en tabii işlevi olan toplumsal yapılandırma işlevini gerçekleştirmesini sağlamaktadırlar.¹²

Dinin güveni ve sosyal güç kaynağını artırdığını öne süren araştırmacıların görüşleri şöyle özetlenebilir:¹³

- Din, toplumda birlikteliği ve işbirliğini artırır.
- Din, topluluk anlayışını diri tutar.
- Din, yardım ve topluma hizmet amacıyla ortaya çıkan sivil ve gönüllü faaliyetlere öncülük eder.¹⁴

Din, fakirlikle mücadelede fakire direnme gücü/sabır verir, aynı zamanda çalışma gücü verir. Zengine ise sadaka, zekât, infak gibi ibadetler/yaptırımlarla paylaşma imkânı verir.

Fakirlikle mücadele teşkilatlarında gönüllü çalışanların önemli bir kısmı dindarlardır. Bunlar yaptıklarından mutluluk duymaktalar, kendilerini gerçekleştirdiklerini düşünmekte.

Günümüzde de pek çok insan, din adına pek çok kötü şeyler yaparken, şüphesiz pek çok insan da dinden hareketle, insanlık için pek çok güzel şeyler yapıyor. Dünyanın geri kalmış bölgelerinde sağlık, eğitim, kültür vs. milyonlarca insana yönelik hizmetlerin önemli bir kısmı, dinî teşkilatlar tarafından yapılmaktadır.

Dinin yapıcı olmaktan çok yıkıcı olduğunu iddia etmek, maziye / tarihi ve hali / bugünü bilmemektir ve dine bir iftiradır. İnsanlar iyi ve güzel şeyleri inançlarının gereği olarak yapıyorlar. İlâhî dinlerin esas mesajı, “Allah’ı sevmek, O’nun kullarını sevmek veya kullarına hizmet etmek” demektir.

Dinin olmadığı, yanlış anlaşıldığı veya zayıfladığı durumlarda merhamet, rahmet, şefkat, kanaat, rıza, diğergamlık gibi yüce değerlerin yerini bencillik, tamah, hırs gibi yıkıcı duygu ve düşüncelerin aldığını biliyoruz.

Yoksullukla mücadelenin en önemli aracı olan yardımlaşma ve dayanışma Kur’ân’da: “Kötülük ve düşmanlıkta değil; iyilik ve güzellikte yardımlaşmak” [Maide, 5/2] olarak dile getirilmektedir.

İslamiyet yardımlaşma ve dayanışmayı,

inanç ve takvadan kaynaklanan kardeşliğin bir gereği olarak öngörmektedir.

Yoksullukla mücadelede din kardeşliği: Din her şeyden önce müntesiplerini kardeş ilan eder. İslamiyet bu konuya ısrarla vurgu yapar.

Yüce Allah: “Mü’minler ancak kardeş-tirler” (Hucurat 49/10) hükmünü vermiştir. Kur’ân-ı Kerim, kardeşlik duyguyla dayanışmak için bir araya gelen kimseleri övmüş ve onlara Allah’ın rahmet edeceğini bildirmiştir: “Mü’min erkekler ve mü’min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı kılar, zekâtı verirler. Allah’a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir.” (Tevbe 9/71) buyurmıştır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de: “Hiçbiriniz kendisi için arzu ettiğini kardeşi için arzu etmedikçe iman etmiş olmaz” (Buhârî, imân, 7) diyerek, toplum dayanışmasının gereğini en güzel şekilde ortaya koymuştur.

Dinî kardeşlik ilkesi içinde yardımlaşma ve dayanışmanın en güzeli, Mekke’den Medine’ye hicret eden *Muhâcirler* ile Medine’nin yerlisi olan *Ensâr* arasında gerçekleştirilmiştir. Bu özel kardeşlik; her türlü maddî ve manevî yardımı, karşılıklı ziyareti, birbirlerine ikram ve iyilik yapmayı ve birbirlerini koruyup gözetmeyi içine alıyordu.

Dinimizde kardeşlik iki anlama gelmektedir:

- kan kardeşliği,
- din/iman kardeşliği.

İnsanlar olarak hepimiz kardeşiz. İslamiyet şu ilkeyi getirmiştir: “Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkmanızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.” (Hucurat 49/13)

Kan kardeşliği konusunda İslam, bütün insanların aynı ana-babanın çocukları olduğunu ilan etmiştir.

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretip yayan Rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık

haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.” (Nisa 4/1)

İslam medeniyetinin kardeşlik hususuna bakışını Hz Ali (r.a.) de veciz bir şekilde şöyle ifade etmiştir: “İnsanlar iki çeşittir: Ya dinde kardeşin ya yaratılıştta eşin.”

Kardeşliğin gereği olarak maddî ve manevî yardımlaşma: Müslümanlar maddî ve manevî her konuda yardımlaşarak kardeşliği yaşarlar. Kur’ân-ı Kerim’de yardımlaşmanın Müslümanlar üzerine bir görev olduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat edenler ve (Muhâcirleri) barındırıp (onlara) **yardım edenler** var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, **yardım etmek üzerinize borçtur.** Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.” (Enfâl, 72)

Kuran’da, yukarıda işaret ettiğimiz gibi maddî yardımlaşma kadar manevî yardımlaşmaya da işaret edilmiştir:

“...İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere **yardımlaşın.** Ama günah ve düşmanlık üzere **yardımlaşmayın.** Allah’a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah’ın cezası çok şiddetlidir.” (Mâide, 2)

Bu emirler bize, müslümanca dayanışma ve yardımlaşmanın mahiyetini ve sınırlarını vermektedir. **Birr** kelimesi hakkında Kur’ân’ın verdiği izahat doğrultusunda rahatlıkla söyleyebiliriz ki, aramızdaki dayanışma ve yardımlaşma sadece maddî alanla sınırlı olmayıp, imanî konular, ibadetler, ekonomik ilişkiler ve ruhî (moral) disiplini de içine alan bir bütün olarak tezahür etmelidir.

İbn Abbas (r.a.) şöyle diyor:

“Müslümanlardan bir ailenin bir aylık, bir cuma veya Allah’ın dilediği zamana kadar geçimini temin etmem, benim için ikinci kez hac yapmaktan daha iyidir.”

Hz. Ali (r.a.) şöyle diyor:

“İhtiyacımı karşılayabileceğimi veya benim

vasıta ile işlerinin kolaylaşacağını umarak bana gelen bir kimsenin ihtiyacını karşılamakta daha büyük bir nimet bilmiyorum. Bir müslümanın ihtiyacını karşılamak, benim için dünya dolusu altın ve gümüşümün olmasından daha iyidir.”

Veli SARITOPRAK (Oturma Başkanı)
– Prof. Dr. Seyfettin Erşahin Hocamıza teşekkür ediyoruz.

Hocamın yardımlaşma ile ilgili bir sözünde diyor ki: “Yardıma eğilmedikçe kimse dik duramaz.” Yine güzel bir sözünü not ettim. “Bir insanın en mutlu anı başkasına el uzattığı andır.” Cumhuriyetimizin kurecüsü –nur içinde yatsın- rahmetli Atatürk’ün güzel bir sözü vardır. Der ki Atatürk: “Hayatta gerçek mutluluk, başkalarını mutlu etmekle sağlanır.”

Dipnotlar

¹ İsmâil Ankarâvî, “Minhâcû'l-Fukarâ”, Haz. Sâfi Arpagûş, İst. 2010, 371-372. Müslümanlarda fakirlik anlayışı hakkında fazla bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, “Fakr”, DİA, c. XII, 132.

² Aliyyü'l-Kârî, el-Esrârü'l-Merfûa fi'l-Ahbârî'l-Mevzûa (Mevzûatü'l-Kübrâ), thk., Muhammed b. Saîd b. Besyûnî Za'lûl, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1985, s. 254.

³ İsmail b, Muhammed el-Aclûnî, “Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs, amma's tehera alâ Elsineti'n-nâs”, Müessesetü'r-Risâle, 4. bs. Beyrut, 1405, II, 107.

⁴ Aclûnî, a.g.e., II, 87

⁵ Mâhir İz, Tasavvuf, İstanbul 1990, 138.

⁶ The Salvation Army bir yarı askeri Methodist Hıristiyan kilise teşkilatıdır. 1865'te Londra'da Methodist papaz William Booth. Tarafından kurulmuştur. Dünya çapında 1.5 milyon üyesi vardır. Kurucuları olan Catherine ve William Booth fakirlere, maddi ve manevî ihtiyaçlarını karşılayarak Selamet/kurtuluş getirmeyi amaçlamışlardır. 126 ülkede teşkilatları vardır. Teolojisi veya amacı; temel Hıristiyan öğretilerini takip ederek insanları Tanrı'nın selametine ulaştırmak; bu meyanda Hıristiyan dinini, eğitimi yaymak, yoksullukla mücadele etmek.

⁷ The Save the Children Fund 1919'da Londra'da Eglantyne Jebb ve kızkardeşi Dorothy Buxton tarafından kurulmuştur. Bugün itibarıyla 120 ülkede faaliyeti vardır. Amacı çocukların maddi ve manevî ihtiyaçlarını karşılamak, bunun için mücadele etmektir. Papa XV. Benedict açıkça bu kuruluşu desteklediğini ilan etmiş ve 28 Aralık gününü “Masumlar/sabi-sübyanlar günü” ilan ederek yardım toplamaya öncülük etmiştir.

⁸ Bu teşkilat, 1945'te Londra'da 40 tane Britanya ve İrlanda kiliselerinin resmi yardım ve kalkınma teşkilatı

Dr. Ateş, Prof. Dr. Seyfettin Erşahin'e seminerin anısına hazırlanan plaketi takdim etti.

olarak kurulmuştur. Bugün itibarıyla 45 ülkede 570 mahalli paydaş ile çalışmaktadır. Amacını şöyle ifade eder: “Biz ölmeden önce hayata inanırız. “

⁹ Oxfam 1942'de Oxford'a the *Oxford Committee for Famine Relief* adıyla bir grup Quakers, akademisyen ve sosyal activist tarafından kurulmuştur. 90 ülkede 17 teşkilatı ile çalışan bir yardım kuruluşudur. Amacını; insanı, haklarını kullanarak hayatını tanzim edecek düzeye getirmek olarak belirlemiştir. Burada Quakers kavramı önemlidir. Dostların Dini Derneği (Religious Society of Friends), var olan Hıristiyan mezheplerinden ve tarikatlarından memnun olmayan bir grup Hıristiyan tarafından 17. yüzyıl ortalarında İngiltere'de ortaya çıkmış bir hareket/mezheptir. Üyeleri Quakers ya da Friends olarak adlandırılır. Hareketin kurucusu George Fox'tur (1624-1691). Quaker, Mennonite Kilisesi ve Brethren Kilisesi'yle birlikte Hıristiyan pasifizmini savunan üç tarihi barış kilisesi'nden biridir.

¹⁰ Konu ile ilgili literatürde din, “sosyal sermaye”ler arasında sayılmaktadır. Ancak bu dini araçsallaştırma, metalaştırma ve sermaye konumuna indirgeme şeklinde algılamaya yol açacağından biz “sosyal güç kaynağı” demeyi tercih ettik.

¹¹ Alexis de Tocqueville, Amerika'da Demokrasi, Çev. İhsan Sezal, Fatoş Dilber, İstanbul, Yetkin Yayınları, 1994.

¹² Erhan Tecim, Sosyal Güven, Sosyal Sermaye ve Dindarlık Çalışması. Konya: Çizgi Yayınları, 2011, 59.

¹³ Tecim, 65.

¹⁴ Bkz. M. Ali Aydemir, Erhan Tecim, “Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 28 / 2012; http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2013/28/4.PDF. Erişim 13.12.2013

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden Dr. Ateş'e Şükran Plaketi

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce Vakıflar Dergisi'nin 75. Yılı dolayısıyla Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın himayelerinde 31 Aralık 2013 Salı günü düzenlenen "Vakıflar Dergisinin 75. Yıllık Serüveni Paneli"nde derginin yayınlanmasında emeği geçen Genel Müdürler, Genel Müdür Yardımcıları, Sorumlu Yazı İşleri Müdürleri ve Teknik Yönetmenlere birer şükran plaketi takdim edildi.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 31.12.1972 - 03.02.1998 tarihleri arasında 25 yıl 2 ay 3 gün görev yapıp, bu sürenin 20 yıl 8 ayını Kültür ve Tescil Dairesi Başkanı olarak geçirerek, 21 yıla yakın bir süre Vakıflar Dergisi'nin Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü'nde bulunan ve bu süre zarfında Vakıflar Dergisi'nin 11-26. sayılarını yayımla-

arak, 75 yılda 39 sayısı neşredilen derginin 15 sayısını çıkararak Dr. İbrahim Ateş'e en uzun süre Yazı İşleri Müdürlüğü yapması ve en çok yazısı yayınlanan biri olması takdir edilerek, bir şükran plaketi ile ödüllendirildi.

Vakıflar Genel Müdürü Dr. Adnan Ertem ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın konuşmalarıyla başlayan panelin hitamında yapılan plaket takdimi, toplantıya katılanların memnuniyetini mucip oldu.

Dr. Ateş'e plaketi takdim eden Vakıflar Genel Müdür Yardımcısı Rifat Türker, kendileri ile birlikte hizmet vermiş olmaktan duyduğu mutluluğu ifade ederek, başarılı çalışmalarının devamı dileğinde bulundu.

